

Kai Palin ja Heli Pohjanen

Hyvinkään varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämistarpeet kasvatuskumppanuuden näkökulmasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi amk

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

7.4.2015

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Kai Palin ja Heli Pohjanen Hyvinkään varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämistarpeet kasvatuskumppanuuden näkökulmasta 37 sivua + 1 liite 7.4.2015
Tutkinto	Sosionomi amk
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaiskasvatus
Ohjaajat	Varhaiskasvatuksen perheohjaaja Eva Kiuru Lehtorit Kirsi Lautala ja Ulla Saukkonen
<p>Opinnäytetyö tehtiin Hyvinkään varhaiskasvatuksen perheohjaajan tilauksesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä näkyväksi Hyvinkään varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön mahdollisia kehittämistarpeita kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla, joka lähetettiin Hyvinkään lastentarhanopettajille. Lomake sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Suljettujen kysymysten aineisto analysoitiin tilastollisesti ja avointen kysymysten aineisto deduktiivisen ja osin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tutkimuksen taustateoria pohjautui ennaltaehkäisevää perhetyötä ja kasvatuskumppanuutta yhdistäviin käytäntöihin verkostotyöhön, dialogisuuteen ja varhaiseen tukeen. Avointen kysymysten aineistosta analysoitiin, millä tavoin nämä käsitteet ilmenivät kasvatuskumppanuuden kuvauksissa ja toiveissa varhaiskasvatuksen perheohjaukselle, sekä mitä muita teemoja nousi esiin. Suljetuissa kysymyksissä kysyttiin kuinka tarpeellisenä varhaiskasvatuksen perheohjaus nähtiin kasvatuskumppanuuden kannalta ja miten perheohjaajan menetelmät olivat tukeneet kasvatuskumppanuutta.</p> <p>Varhainen tuki, dialogisuus ja verkostotyö nousivat vahvasti esiin avointen kysymysten aineistosta. Teemat painottuivat eri tavoin ja niiden sisällöstä oli löydettävissä eroja kuvattaessa kasvatuskumppanuutta ja toiveita perheohjauksen sisällöstä. Perheohjaajan läheisyys päiväkotiyhteisöön nousi esiin tärkeänä kehittämiskohteena. Varhaiskasvatuksen perheohjaus koettiin kasvatuskumppanuuden kannalta pääosin tarpeelliseksi. Perheohjaajan menetelmien antama tuki kasvatuskumppanuudelle arvioitiin viisiportaisella asteikolla pääosin välille 5: ei lainkaan – 3: kohtalaisesti. Tutkimusaineiston pohjalta ei voitu selvittää, johtuiko tämä siitä, että lastentarhanopettajat olivat hyödyntäneet perheohjauksen menetelmiä työssään vain vähän vai oliko menetelmistä saatu käytännössä tukea pääosin kohtalaisesti, vähän tai ei lainkaan.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, ennaltaehkäisevä perhetyö, kasvatuskumppanuus, varhainen tuki, dialogisuus, verkostotyö

Authors Title Number of Pages Date	Kai Palin and Heli Pohjanen Improving Preventive Family Work in Early Childhood Education from the Perspective of Educational Partnership 37 pages + 1 appendices 7.4.2015
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Degree Programme in Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education
Instructors	Eva Kiuru, Family Counsellor in Early Childhood Education Kirsi Lautala and Ulla Saukkonen, Principal Lecturers
<p>The final thesis was subscribed by Hyvinkää's family counsellor in early childhood education. The aim of the research was to determine prospective needs to improve family counselling in early childhood education from the perspective of early partnership. An online questionnaire including both closed and open questions was sent to kindergarten teachers in Hyvinkää. The closed questions were analyzed statistically. The open questions were analyzed by deductive and partly by inductive analysis.</p> <p>Network collaboration, dialogue and early support associate educational partnership and preventive family work. The theory of the research was based on these practices. The different aspects of the concepts were analyzed considering how the kindergarten teachers described the concept of educational partnership and their development proposals for the work of the family counsellor. The point of view was of educational partnership. The closed questions focused on the necessity of family counselling from the point of view of educational partnership and on how much support for educational partnership had been achieved by the different methods of preventive family counselling.</p> <p>In the two open questions, early support, dialogue and network collaboration were found to be the main themes. However, the themes were emphasized and described differently in relation to educational partnership and in relation to the development proposals for family counselling. Family counsellor's proximity in day care centers came through as an important theme to improve. Early childhood family counselling was seen by majority as important from the point of view of educational partnership. The methods of the family counsellor were mainly graded to have been not at all, a little or moderately supportive for educational partnership. It was not possible to analyze whether this was due to poor utilization of the family counselling from behalf of the kindergarten teachers or due to the methods of family counsellor actually lacking supportiveness for educational partnership.</p>	
Keywords	early childhood education, family work, educational partnership, early support, dialogue, network collaboration

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus- ja perhetyö	2
2.1	Varhaiskasvatustyön ja perhetyön kehitys	3
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelma ja kasvatuskumppanuus	5
2.3	Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä perhetyö	7
2.3.1	Varhaiskasvatuksen perheohjaus Hyvinkäällä	8
3	Ennaltaehkäisevän perhetyön ja kasvatuskumppanuuden viitekehys	10
3.1	Varhainen tuki	13
3.2	Dialogisuus	15
3.3	Verkostotyö	16
4	Tutkimusmenetelmät ja käytännön toteutus	17
5	Tulokset	20
6	Johtopäätökset	25
7	Pohdinta	28
	Lähteet	33
	Liite 1. Kyselylomake	37

1 Johdanto

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä näkyväksi Hyvinkään varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön mahdollisia kehittämistarpeita kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Hyvinkäällä työskentelee yksi varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön työntekijä - varhaiskasvatuksen perheohjaaja - Paavolan alueen päiväkotien asiakasperheiden ja koko Hyvinkään varhaiskasvatushenkilökunnan tukena. Hyvinkäällä varhaiskasvatuksen perhetyö on alun perin alkanut Jussinlinnan päivähoidon vanhempien kasvatustyön tukiprojektissa, joten varhaiskasvatuksen perheohjauksen juuret ovat yhteiset kasvatuskumppanuuden kanssa. Varhaiskasvatustyön keskeinen toimintaperiaate kasvatuskumppanuus ja perhetyön keskeinen toimintaperiaate, vuorovaikutus- ja yhteistoimintamalli, nojaavat samoihin käytäntöihin. Käytäntöjä ovat varhainen tuki, dialogisuus ja verkostotyö. Perhetyössä painottuu tänä päivänä perheen ja asiantuntijoiden vuorovaikutus- ja yhteistoimintamalli, jossa korostuvat varhainen kokonaisvaltainen tuki, verkostoyhteistyö sekä asiantuntijoiden ja perheen välinen tasa-arvoinen yhteistyö. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuuteen kuuluvat myös varhainen tuki ja tarpeen mukaan verkostoyhteistyö muiden asiantuntijoiden kanssa. Kasvatuskumppanuuden tulee rakentua vuorovaikutukselle, jota ohjaavat kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet (Bardy 2013: 18–20, Kekkonen 2012: 43, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 31–32, 35–36.)

Opinnäytetyö kohdistettiin Hyvinkään lastentarhanopettajille. Tutkimuskysymyksissä selvitettiin, miten vastaajat ymmärsivät kasvatuskumppanuuden ja kuinka tarpeellisenä he kokivat varhaiskasvatuksen perheohjauksen kasvatuskumppanuuden kannalta. Lisäksi kysyttiin, mistä perhetyön muodoista lastentarhanopettajat olivat kokeneet saaneensa tukea kasvatuskumppanuudelle ja mitä toiveita heillä oli perhetyölle kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Aineiston pohjalta analysoitiin, mitkä asiat nousivat keskeisesti esiin kuvattaessa kasvatuskumppanuutta sekä perhetyön merkitystä ja kehittämistarpeita kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Ammattilaiset voivat sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla toimia tulkkeina järjestelmän ja asiakkaiden välillä. Palveluiden käyttäjien ja alan ammattilaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen käytännön toiminnassa ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalan laajemmissa kehityssuunnissa on ajankohtainen sosiaalipoliittinen tavoite. (Toikko 2013: 1-2.)

2 Varhaiskasvatus- ja perhetyö

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista eri elämänpiireissä. Kuntien järjestämä ammatillinen varhaiskasvatus on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kokonaisuus, jossa keskeisiä elementtejä ovat vuorovaikutus, yhteistoiminta ja lapsen omaehtoinen leikki. Kasvatustehtävä nähdään perheiden ja kasvattajien yhteisenä projektina, kasvatuskumppanuutena. (Varhaiskasvatus ja päivähoito.)

Perhetyö voidaan määritellä työntekijän ammatilliseksi, tavoitteelliseksi työskentelyksi perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyö on lähes aina moniammatillista yhteistyötä. Lastensuojelulaissa perhetyö on määritelty yhdeksi avohuollon toimenpiteeksi. Perhetyöllä voidaan tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, tehdä vanhemmuuden arviointia ja järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. (Järvinen – Lankinen – Taajamo – Veistilä – Virolainen 2012: 12, Perhetyö 2013.)

Varhaiskasvatustyö ja perhetyö kuuluvat lapsille ja lapsiperheille suunnattuihin sosiaalipalveluihin. Sosiaalipalveluiden tuottamista Suomessa suunnittelee ja ohjaa sosiaali- ja terveysministeriö. Lakisääteisten sosiaalipalveluiden järjestämisestä vastaavat kunnat. Myös järjestöjen ja seurakuntien rooli Suomen sosiaalihuollossa on merkittävä. Kunnilla on mahdollisuus järjestää varhaiskasvatustalut kunkin kunnan perheitä parhaiten palvelevalla tavalla. Lastensuojelulain 12§ velvoittaa kuntia tekemään suunnitelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi. Laki määrittää myös suunnitelman sisällön pääpiirteittäin. (Järvinen ym. 2012: 60, 62, 65, Lastensuojelulaki 417/2007, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 7.)

Suomen varhaiskasvatusta ja perhetyötä ohjaavat lainsäädännöt ovat monitahoisia. Laki lasten päivähoitosta määrittää varhaiskasvatustyön roolia vanhemmuuden ja lapsen kehityksen tukemisessa. Lain hengen tulee näkyä varhaiskasvatushenkilöstön työskentelyssä. Toisaalta henkilöstön työhön vaikuttaa myös lastensuojelulaki, joka velvoittaa kasvatushenkilöstön toimimaan ilman vanhempien lupaa, mikäli lapsen kasvun tai kehityksen nähdään vaarantuvan. Suomen valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka ohjaa myös perhetyön käytäntöjä.

Suomessa ei tutkimushetkellä ollut perhetyötä suoraan säätelevää lainsäädäntöä, mutta uudessa 1.4.2015 voimaan astuneessa sosiaalihuoltolaissa perhetyö määritellään hyvinvoinnin tukemiseksi ”sosiaalihojauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi.” Lain tavoitteena on turvata oikea-aikainen tuki perheille ja madaltaa tuen hakemisen kynnystä niin, että perhetyö mahdollistuu ilman lastensuojelun asiakkuutta. Ennen uuden lain voimaantuloakin monet sosiaalialan toimintaa ohjaavat ja säätelevät säädökset vaikuttivat välillisesti perhetyön toteutukseen. Tällaisia säädöksiä olivat sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. (Järvinen ym. 2012: 50–55, 57, Kaskela – Kronqvist 2008: 10, Laki lasten päivähoitosta 1973, Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005, Lastensuojelulaki 2007, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, Uusi sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluja lapsille ja nuorille 2014.)

2.1 Varhaiskasvatustyön ja perhetyön kehitys

Varhaiskasvatustyön yhteiskunnallinen muutos viimeisten vuosikymmenien aikana on ollut sisällöllisesti merkityksellistä. Vielä 1980-luvulla päivähoito nähtiin ensisijaisesti vanhempien ansiotyöstä johtuviin tarpeisiin vastaavana palveluna. Palvelun ydintarkoitukseksi on tuon jälkeen muotoutunut ensisijaisesti jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen tavoitteellinen ja suunnitelmallinen edistäminen. Varhaiskasvatusosaamista, palvelutarjontaa ja työmenetelmiä on monipuolistettu ja kehitetty vastaamaan uuteen määritelmään. Konseptimuutos tarkoittaa ensisijaisesti siirtymistä ryhmäperustaisesta päivähoitosta kohti yksilölähtoisempää varhaiskasvatusta. Henkilöstön ammatillisuus hahmottuu eri tavoin kuin aiemmin. Aikaisemmin lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta keskeisenä nähtiin aikuisen järjestämän toiminnan sisältö ja laatu. Palvelun sisällön uudelleen hahmottamisen myötä lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta arvokkaimpina nähdään kasvattajan kyvyt tunnistaa ja huomioida kunkin lapsen kannalta keskeiset tekijät. Henkilöstön osaamisen kannalta tämä tarkoittaa uusien lapsi- ja perhelähtöisten työvälineiden ja -käytäntöjen kehittämistä ja työn kohteen uudelleen hahmottamista. (Alila – Parrila 2011: 156–157.) Kasvatuskumppanuus voidaan nähdä edellytyksenä toimivalle lapsi- ja perhelähtöiselle kasvatustyölle.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalveluiden lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyivät vuoden 2013 alussa sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallintoalalle.alveluiden toimivuus edellyttää yhä tiiviimpää sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Lasten, nuorten ja perheiden elinoloja ja palveluja seurataan ja pyritään kehittämään systemaattisesti. Kaksi edellistä valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmaa ovat pyrkineet ohjaamaan lapsipalveluiden muutostyötä niin, että lasten peruspalveluiden verkostot vahvistuisivat. Varhaisella tuella pyritään ehkäisemään ongelmien syveneminen ja vähentämään eriarvoistumisen vaikutuksia. Vaikka suomalainen yhteiskunta on menneinä vuosikymmeninä muuttunut elinvuosia ja yleistä hyvinvointia lisäävään suuntaan ja tätä on myös edistetty tasa-arvoisuuteen pyrkivällä sosiaalipolitiikalla, ei myönteinen kehitys kuitenkaan ole koskenut yhtä vahvasti kaikkia. Perhepalvelujen kentällä huoli on kohdistunut erityisesti vanhemmuuden voimavaroihin, avioerojen määrään, parisuhteiden vointiin, perheiden sosiaalisten verkostojen kaventumiseen ja lastensuojelun määrän lisääntymiseen. Kasvavat palvelutarpeet yhdessä lapsi- ja perhepalvelujen pirstaleisuuden ja resurssien suhteellisen vähenemisen kanssa ovat aiheuttaneet laajaa yhteiskunnallista keskustelua. (Bardy 2013: 27–28, Hakulinen-Viitanen – Kaikkonen – Laatikainen – Markkula – Mäki – Ovaskainen – Virtanen – Wikström 2012: 175, Viitala 2007: 13, 45.)

Perhetyön kentällä on käynnissä lukuisia tutkimushankkeita, jotka liittyvät lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin, kasvuympäristöön, lastensuojeluun, sosiaalisiin verkostoihin sekä muihin ajankohtaisiin asioihin lasten ja perheiden arjessa. Muun muassa Kuntaliitto lähetti marraskuussa 2012 kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää lastensuojelun nykytilaa ja lastensuojelulain toimivuutta kunnissa. Kyselyn vastaukset kattoivat 95 prosenttia koko väestöstä, lastensuojelun avohuollon asiakkaista ja sijoitetuina olevista lapsista. Lähes kaikkien (99%) vastaajien mielestä olisi välttämätöntä tukea sellaisia toimenpiteitä, jotka eivät edellytä yhteyttä lastensuojeluun, mutta tukevat lasta ja perhettä kuormittavissa elämäntilanteissa silloin, kun tarve ei ole lastensuojelullinen. Suurin osa vastaajista koki, että palvelujärjestelmä toimi lastensuojeluun työntävästi ja että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö toimi edelleen puutteellisesti. (Bardy 2013: 31–32, Kuntaliitto selvittää lastensuojelun tilaa kunnissa 2012, Puustinen-Korhonen 2013: 9, 85, Suomen Akatemia.)

Viime aikojen varhaiskasvatusalan suomalaisista tutkimuksista vain harva on koskenut päiväkotihenkilökunnan ulkopuolelle ulottuvaa verkostotyötä tai perhetyön osaajien hyödyntämistä työssä. Perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön liittyen on kui-

tenkin tehty useita kehittämishankkeita ja -projekteja eri puolilla Suomea ja hankkeisiin liittyen on tehty ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä sekä yksi Helsingin kaupungin sosiaaliviraston selvitys. Kaikissa hankkeissa ja tutkimuksissa ennaltaehkäisevä perhetyö päiväkodissa on koettu hyödyllisenä erityisesti työyhteisön sisäiselle ja sen ulkopuolelle suuntautuvalla yhteistyöllä. (Jussinlinnan päivähoidon vanhempien kasvatus-työn tukiprojekti loppuraportti 2003: 23, Kaukoluoto 2005: 34–36, KIMPPA perhetyö päivähoidossa – hanke 2006: 61–63, Nieminen 2008: 23, Pulli – Talvensaari – Tervahauta 2007: 1, 29.)

Kaukoluodon (2010) varhaiskasvatuksen yhteisöllistä kehittämistä koskeneen tutkimuksen perusteella hahmottui kuusi päivähoidon keskeistä kehittämishaastetta, jotka ovat:

1. Päivähoitojärjestelmän tutkiminen, arviointi ja uudelleenmuotoilu lapsen osallisuuden näkökulmasta
2. Lainsäädännön uudelleenarviointi nuorimpien lasten näkökulmasta
3. Päiväkodin yhteiskunnallisen tehtävän selkiyttäminen, liiallisten ja ristiriitaisten tavoitteiden purkaminen
4. Päivähoitojärjestelmän työelämä- ja aikuislähtöisyyden kriittinen tarkastelu ja purkaminen
5. Kunnallisen päiväkodin uudistaminen korkealaatuisena pedagogisyhteisöllisenä ja hoidollisena lasten toiminta- ja kasvuympäristönä
6. Lasten vanhempien osallisuuden lisääminen ja kriisitilanteessa olevien perheiden tehokas tukeminen korkealaatuisen lapsitoiminnan kärsimättä.

Näistä kehittämishaasteista kuudes on opinnäytetyön kannalta keskeisin. Kaukoluodon tutkimuksessa eräänä ratkaisumallina kehittämishaasteisiin nähtiin päiväkodissa työskentelevä perhetyöntekijä. (Alila – Parrila 2011, 168–173, Kaukoluoto 2010: 240.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma ja kasvatuskumppanuus

Päiväkodissa luodaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen joustava ja yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa huomioidaan lapsen kokonaiskehitys ja mahdolliset erityistarpeet. Parhaimmillaan varhaiskasvatussuunnitelma kokoaa yhteen lapsen hyvinvoinnin kannalta merkittävät kasvatukselliset periaatteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen, vanhempien ja päiväkodin kasvattajien yksilöllinen kuvaus lapsesta sekä hänen hyvinvointiaan edistävät pedagogiset periaatteet. (Kaske- la – Kronqvist 2008: 10–11.)

Varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaavana välineenä toimivat valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet, joiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista kehittämistä laadun ja sisällön näkökulmista. Varhaiskasvatussuunnitelman perus-

teisiin on koottu valtakunnalliset linjaukset yhteiskunnan valvoman varhaiskasvatuksen keskeisistä periaatteista, kehittämisen painopisteistä, varhaiskasvatuksen keskeisistä sisällöllisistä orientaatioista ja lapselle ominaisista tavoista toimia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaavat yleiset periaatteet ovat ”lapsen yksilöllisyyden, taitojen, valmiuksien ja osaamisalueiden havainnointi ja huomiointi”, ”kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa” ja ”kasvattajayhteisön pedagoginen toiminta, sen arviointi ja seuranta”. (Kaskela – Krongvist 2008: 10–11, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 7, 20, 26.)

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Vanhempien ja työntekijöiden tiedot yhdistämällä luodaan mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Henkilöstöllä on vastuu kasvatuskumppanuuden sisällyttämisestä alusta alkaen luontevaksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Vanhempien ja ammattilaisten näkökulmat kasvatukseen ovat erilaisia, mutta molemmat ovat yhtä lailla kasvatusasiantuntijoita lapsen asioissa. Kasvatushenkilökunta tarkastelee asioita yleisemmällä tasolla ja vanhemmat perheen näkökulmasta. Vanhempien asiantuntemus perustuu kokemusasiantuntijuuteen omasta lapsesta ja ammattilaisten asiantuntijuus koulutukseen ja kokemukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 31, Vidén 2007: 106–107.)

Kasvatuskumppanuus on päiväkodin kasvatushenkilökunnan ja lapsen vanhempien yhteinen prosessi, joka alkaa, kun perhe ottaa yhteyttä päivähoitopaikkaan ja päättyy, kun lapsi lähtee päivähoidosta. Päivittäiset kohtaamiset ja keskustelu arkipäivän kokemuksista, sattumuksista ja lapsen päivän sujumisesta ovat palasia, jotka auttavat muodostamaan yhdessä kokonaisemman kuvan lapsesta, mahdollistavat luottamusta ja syventävät kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen mahdollinen erityisen tuen tarve ja luoda yhteistyössä vanhempien kanssa yhteinen toimintasuunnitelma lapsen tukemiseksi. (Kaskela – Kekkonen 2011: 23, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 32, 35–36.)

Yksi päiväkodin lapsi- ja perhekeskeisen kasvatustyön keskeisistä haasteista on kaikkien perheiden hyväksyminen tasavertaisiksi yhteistyökumppaneiksi. Kasvatuskumppanuus saattaa päiväkodin nykyisissä käytännöissä painottua asiakasperheiden ”ongelmattoman” enemmistön kanssa tehtäväksi työksi. Tarvitaan uusia käytäntöjä, jotta

kasvatuskumppanuutta voidaan syventää koskemaan tasa-arvoisesti kaikkia perheitä. (Kekkonen 2012: 31, 49.)

2.3 Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä perhetyö

Perhetyö varhaiskasvatuksessa on ennaltaehkäisevää avohuollon palvelua. Ennaltaehkäisevä perhetyö tähtää varhaiseen tukeen. Perhetyön tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista. Työskentelyn tarve ja tavoitteet kartoitetaan heti työskentelyprosessin alkaessa ja työskentelyn suunnitelmat laaditaan yhdessä perheen kanssa, millä pyritään motivoimaan ja sitouttamaan perhettä yhteiseen työskentelyyn. Perhetyön tavoitteita ovat perheen hyvinvoinnin ylläpitäminen, elämänhallinnan kohentuminen, voimavarojen löytyminen ja mahdollisten ongelmien ennaltaehkäisy. (Perhetyö 2013.)

Perhetyön asiakkuus alkaa usein siitä, että perhe hakee itse aktiivisesti apua arjen- ja elämänhallinnan ongelmiin. Perhetyö auttaa perheitä löytämään polun oikean tuen piiriin. Perhetyössä huomioidaan jokaisen perheen ainutlaatuisuus ja tuki lähtee perheen tarpeista sen omia käsityksiä ja arvoja kunnioittaen. Toisaalta perhetyössä on aina huomioitava myös yhteiskunnallisesti hyväksytty määrittely normaalista ja tarkoituksenmukaisesta lapsen kasvatustoiminnasta. Perhe voi olla välillä ennaltaehkäisevän perhetyön asiakas ja välillä lastensuojelun perhetyön asiakas riippuen tilannesidonnaisesta tuen tarpeesta. Perhetyötä tehdään yhteistyössä kaikkien perheenjäsenten kanssa, mutta keskeistä työssä on aina lapsen edun turvaaminen. Perhetyöntekijä kohtaa perheenjäsenet heidän omassa arjessaan. Työskentely voi liittyä esimerkiksi vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen, sosiaalisten verkostojen laajentamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Kestoltaan tuki on usein lyhytkestoista. (Järvinen ym. 2012, 24–27, Koivula 2004: 84–85, Virtanen 2010: 8, Vuori – Nätkin 2007, 16.)

Pihlajan (2005) väitöskirjan mukaan lasten ja perheiden tuen tarve on kasvanut ja päiväkodissa tehtävän työn sosiaalihuollollinen osa-alue on laajentunut. Perhetyöntekijä, joka toimii apua tarvitsevien vanhempien välittömänä tukena, päiväkotiyhteisön kiinteänä jäsenenä sekä yhteistyöntekijänä eri alojen asiantuntijoiden kanssa, voi auttaa lapsi- ja perhekeskeisen varhaiskasvatustyön keskeisissä haasteissa. Ennen kouluikää aloitetut interventiot lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen tukemiseksi ovat tuloksellisempia

kuin kouluiässä aloitetut interventiot. Varhainen tuki on suoraan verrannollista tuloksellisuuteen. (Huhtanen 2004: 189, Kaukoluoto 2010: 194, Pihlaja 2005: 27, 41.)

Perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön liittyen on tehty useita kehittämishankkeita ja -projekteja eri puolilla Suomea. Varhaiskasvatuksen perhetyötä on toteutettu hanketasolla ainakin Helsingissä kahdessa hankkeessa sekä Hattulan kunnassa ja Hämeenlinnan kaupungissa KIMPPA-hankkeessa vuosina 2003–2005. Lastensuojelun uudet menetelmät ovat päässeet juurtumaan hyvin hitaasti kokeilupaikkojen ulkopuolelle, koska sosiaalialan toimintaympäristöt ovat olleet vuosikausia muutosten kourissa. Varhaiskasvatuksen perhetyön hankkeetkin ovat usein jääneet projektitasolle rahoituksen puutteen tai organisaatiomuutosten vuoksi. Joissakin kunnissa ja kaupungeissa, kuten Hyvinkäällä, varhaiskasvatuksen perhetyötä on kuitenkin jatkettu osana sosiaalipalveluita myös hankeajan päättymisen jälkeen. (Bardy 2013: 21, Kaukoluoto 2005, KIMPPA perhetyö päivähoidossa -hanke, Nieminen 2008.)

2.3.1 Varhaiskasvatuksen perheohjaus Hyvinkäällä

Hyvinkään Jussinlinnan päivähoidossa toteutettiin vuosina 2000–2003 vanhempien kasvatustyön tukiprojekti, jossa päiväkotiiin tuotiin perhetyöntekijä henkilökunnan ja perheiden tueksi. Projektin tavoitteina oli tukea vanhempia heidän kasvatustehtävänsään, tehdä ennaltaehkäisevää työtä syrjäytymisvaarassa olevien lasten auttamiseksi, tutustua eri yhteistyötahoihin ja estää ongelmien moninkertaistuminen. Vanhempien, varhaiskasvatuksen työntekijöiden, päiväkodin johtajan, sosiaalitoimen työntekijöiden ja varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän antama palaute ja kokemukset hankkeesta olivat positiivisia. Kaiken kaikkiaan työmuotoa pidettiin hyvänä avohuollon tukitoimena lasten kasvatukseen liittyen ja sille koettiin olevan kysyntää. Yhteistyötä tekemällä vanhempia ja perheitä pystyttiin palvelemaan entistä paremmin. Hyvinkään kaupunki ja perusturvalautakunta suhtautuivat projektiin erittäin positiivisesti ja hankkeen työmuoto vakinaistettiin keväällä 2003. Projektin aikana saavutetut yhteistyön mallit vanhempien, päivähoidon henkilöstön ja muiden viranomaisten kesken jatkuvat edelleen. (Jussinlinnan päivähoidon vanhempien kasvatustyön tukiprojekti loppuraportti 2003: 4, 6, 15–18.)

Hyvinkäällä toimii yksi varhaiskasvatuksen perheohjaaja koko Hyvinkään varhaiskasvatushenkilökunnan ja Paavolan alueen päivähoidon asiakasperheiden tukena. Varhaiskasvatuspalveluita tuotetaan Hyvinkäällä 16 kunnallisessa päivähoitoyksikössä. Perheohjaaja tarjoaa päivähoitoyksiköiden henkilökunnalle tukea ja konsultaatioapua lasta tai

perhettä koskevissa huolissa. Ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on tehdä vaikuttavalla työllä perhetyön tarve mahdollisimman pieneksi ja lyhytkestoiseksi. Henkilökunta voi hakea tukea huolen puheeksi ottamiseen, kasvatust keskusteluihin, lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja muihin yhteistyötä vaativiin aiheisiin liittyen. Perheohjaajan tukea voi hakea puhelimitse tai sähköpostitse ja asioida tarvittaessa nimettömänä. Jos perhe ei ole antanut erillistä suostumusta, perheiden asioista puhutaan ilman nimiä. Perhetyöntekijän työnkuvaan ennaltaehkäisevässä perhetyössä voi kuulua erilaisten vertaisryhmien perustaminen ja ohjaaminen. Hyvinkäällä perheohjaaja osallistuu tarvittaessa vanhempainiltoihin kasvatukseen ja perhe-elämään liittyvissä asioissa tai perustaa lasten ja vanhempien vertaisryhmiä. (Järvinen ym. 2012: 73, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma v. 2014–2017: 15, Päivähoidon perhetyön info 2014.)

Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitoksen mukaan perhetyön työkäytännöt ja menetelmät määrittyvät pitkälti paikallisesti kuntien tarpeiden mukaan. Lastensuojelulain perusteissa perhetyöllä tarkoitetaan esimerkiksi perheen kotona tehtävää perhetyötä, joka on usein käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä. Hyvinkäällä Paavolan alueen asiakasperheiden tapaamisia järjestetään tarpeen mukaan perheen kotona tai päiväkodissa. Tapaamisissa voivat olla läsnä koko perhe tai vain vanhemmat. Lasta tavataan yksin, jos siihen on erityistä tarvetta avioeron, läheisen kuoleman tai jonkin muun perhettä kohdanneen kriisin vuoksi. Perheille suunnattu perhetyö perustuu vapaaehtoisuuteen ja se järjestetään yhteisestä sopimuksesta. Vanhemmat saavat perheohjaajalta tukea ja ohjausta vanhemmuuteen ja parisuhteeseen tai esimerkiksi lapsen ikään ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Tuki liittyy konkreettisiin asioihin, joita esiintyy kotona tai päivähoidossa. Perhetyöntekijä toimii tai konsultoi asiantuntijaverkostoissa, auttaa ja ohjaa perheitä tarvittaessa oikeiden palveluiden äärelle ja on tarpeen mukaan mukana perheen asiakaspalaverissa. (Perhetyö 2013, Varhaiskasvatuksen perheohjauksen esittelyä 2014.)

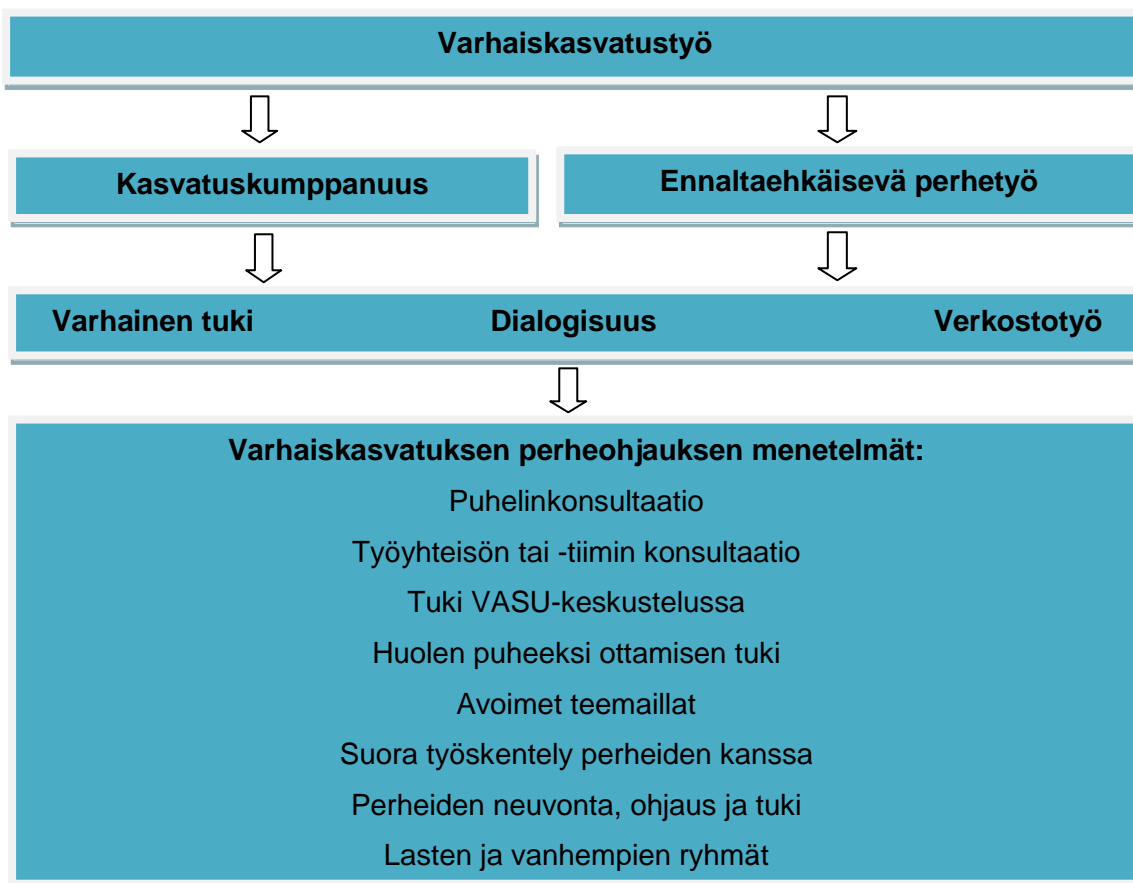
Hyvinkään varhaiskasvatuksen perhetyön prosessi alkaa, kun asiakas itse, päivähoitor ryhmän henkilökunta tai jokin muu taho ottaa yhteyttä perheohjaajaan. Yhteydenoton perusteella arvioidaan asian kiireellisyys tai perhetyölle vaihtoehtoiset toimet. Perhetyöprosessi aloitetaan tarpeen arvioinnin mukaisesti. Suunnitelmasta ja työskentelyta voista sovitaan yhdessä perheen kanssa. Työskentelyssä pyritään voimaannuttavaan, kannustavaan ja innostavaan työotteeseen. Perheen omiin voimavaroihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perhetyön seurannan ja arvioinnin tulee aina olla suunnitelmallista. Hyvinkäällä seurataan varhaiskasvatuksen perhetyön prosessin aikana järjestelmälli-

sesti missä mennään, mitä on saavutettu, onko annettu tuki riittävää tai onko sitä tarpeellista jatkaa. Informaatiota ja työn siirtoa muille verkoston toimijoille tehdään eri vaiheissa työskentelyä tarpeen mukaan. (Perhetyö 2013, Päivähoidon perhetyön info 2014.)

Opinnäytetyössä tutkittiin seuraavia Hyvinkään varhaiskasvatuksen perheohjauksen menetelmiä kasvatuskumppanuuden näkökulmasta: puhelinkonsultaatio, työyhteisön tai -tiimin konsultaatio, tuki VASU-keskustelussa, huolen puheeksi ottamisen tuki, avoimet teemaillat (vanhempainillat), suora työskentely perheiden kanssa (esimerkiksi kotikäynnit), perheiden neuvonta, ohjaus ja tuki sekä lasten ja vanhempien ryhmät.

3 Ennaltaehkäisevän perhetyön ja kasvatuskumppanuuden viitekehys

Verkostotyö, dialogisuus ja varhainen tuki muodostavat viitekehyksen, joka yhdistää kasvatuskumppanuutta ja ennaltaehkäisevää perhetyötä. Käsitteet muodostavat samalla tutkimuksen taustateorian, joka esitetään kuviossa 1.

Kuvio 1: Hyvinkään varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämistarpeet kasvatuskumppanuuden näkökulmasta -tutkimuksen taustateoria

Kuviossa 1 ylimpänä käsitteenä on varhaiskasvatustyö, joka pitää sisällään molemmat tutkittavat ilmiöt: kasvatuskumppanuuden ja varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön. Varhainen tuki, dialogisuus ja verkostotyö ovat sekä kasvatuskumppanuuden että ennaltaehkäisevän perhetyön keskeisiä käytäntöjä. Tutkimuksen kyselylomake luotiin tämän kasvatuskumppanuuden ja varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön yhteisen viitekehyksen puitteissa. Avointen kysymysten avulla selvitettiin, kuinka viitekehyksen käsitteet näkyivät lastentarhanopettajien kuvauksissa kasvatuskumppanuudesta ja toisaalta vastauksissa siihen, kuinka varhaiskasvatuksen perheohjaaja voisi parhaiten tukea vastaajia kasvatuskumppanuudessa. Suljetuissa kysymyksissä vastaajat arvioivat yleisemmin perheohjauksen ja yksityiskohtaisemmin eri perheohjauksen menetelmien merkitystä kasvatuskumppanuudelle. Varhaisen tuen, dialogisuuden ja verkostotyön käytäntöjen tulisi näkyä kaikissa varhaiskasvatuksen perheohjaajan käyttämissä menetelmissä: puhelinkonsultaatiossa, työyhteisön tai tiimin konsultaatiossa, tuessa VASU-keskusteluissa, huolen puheeksiottamisen tuessa, avoimissa teemailloissa, suorassa työskentelyssä perheiden kanssa, perheiden neuvonnassa, ohjauksessa ja tuessa sekä lasten ja vanhempien ryhmissä. Aineiston pohjalta oli tarkoitus analysoida mahdollisia eroja siinä, kuinka menetelmät olivat käytännössä tukenet vastaajia kasvatuskumppanuudessa ja peilata tuloksia taustateoriaan.

Varhaisen tuen käytännöt ohjaavat sekä kasvatuskumppanuutta että ennaltaehkäisevää perhetyötä. Varhaiskasvatuksessa tukitoimet käynnistetään heti, kun tarve havaitaan, jotta ehkäistään lapsen tuen tarpeiden kasautumista ja pitkittymistä. Kasvatuskumppanuutta ja yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken tiivistetään entistään osana tukitoimia. (Kekkonen 2009: 32, 35–36.) Varhaisen tuen perhetyön menetelmiä ovat esimerkiksi arjessa auttaminen, ohjaaminen ja neuvominen, keskusteluapu, vertaisryhmät ja moniammatillinen yhteistyö (Järvinen ym. 2012: 72). Hyvinkään varhaiskasvatuksen perheohjaajan menetelmistä puhelinkonsultaatiossa ja työyhteisön/tiimin konsultaatiossa päiväkodin työntekijät ottavat yhteyttä tuntiessaan huolta lapsesta tai perheestä. Perheohjaajan tuleminen mukaan VASU-keskusteluun voi tarjota sopivasti erilaisen näkökulman, helpottaa huolen ilmaisemista ja varhaisen tuen tarjoamista ja hyväksymistä. Päiväkodin henkilökunta voi saada tukea huolen puheeksiottamiseen varhaisessa vaiheessa myös muulloin kuin VASU-keskusteluissa. Avoimien teemailtojen kuten vanhempainiltojen teemat nousevat päiväkotien tai kotien arjen tarpeista ja ovat osa varhaisen tuen toimia. Perheiden neuvonnassa, ohjauksessa ja tuessa sekä suorassa työskentelyssä perheiden kanssa varhainen tuki ilmenee arjessa

auttamisen, keskusteluavun sekä ohjauksen ja neuvonnan muodossa. Varhaiskasvatuksen perheohjaajan järjestämät lasten ja vanhempien vertaisryhmät tarjoavat varhaista tukea.

Dialogisuuden käytäntö ohjaa niin kasvatuskumppanuutta kuin varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevää perhetyötäkin. Kasvatuskumppanuuden tulee rakentua vuorovaikutukselle, jota ohjaavat kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet (Kekkonen 2012: 43). Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön menetelmät ovat kaikki vuorovaikutuksellisia. Vuorovaikutuksen menetelmät eivät voi toimia ilman vuorovaikutuksen dialogisuutta (Vilen 2010: 77). Perhetyö on parhaimmillaan dialogia, jossa saavutetaan uudenlaista ymmärrystä ja luodaan jotain uutta. Perhetyö voi tarjota dialogin avulla asiakasperheelle mahdollisuuden asettaa tavoitteita ja määrittellä tarinaansa uudelleen. (Järvinen ym. 2012: 184.)

Hyvinkään varhaiskasvatuksen perheohjaajan menetelmistä korostetusti dialogisia ovat työyhteisön ja tiimin konsultaatio, VASU-keskustelut, huolen puheeksiottamisen tuki, perheiden neuvonta, ohjaus ja tuki sekä vertaisryhmät. Työyhteisön tai ryhmän jäsenen erilaiset näkökulmat perheiden asioihin voivat auttaa yksittäistä varhaiskasvatustyöntekijää kohtaamaan asiakkaan ikään kuin puhtaammalta pöydältä. Työntekijä voi dialogissa löytää itsessään uudenlaisia keinoja auttaa perhettä tässä ja nyt (Järvinen ym. 2012: 184). Varhaiskasvatuksen perheohjaajan osallistuminen VASU- ja muihin huolen puheeksiottamisen keskusteluihin voi parantaa dialogisuutta, mikäli siinä koetaan haasteita. Huolen ja salailun poistuminen saattavat helpottaa dialogia lastentarhanopettajan ja vanhemman välillä. Perhetyötä tehdään avoimessa verkostossa perheen, päiväkodin ja perheohjaajan välillä, perheiden luvalla. Verkostoon voi tarpeen mukaan kuulua muitakin tahoja. Hyvinkään varhaiskasvatuksen perheohjaajan järjestämissä lasten ja vanhempien ryhmissä voi asiantuntijaverkoston lisäksi muotoutua epävirallisempia verkostoja. Kaikissa ryhmämuotoisissa työskentelytavoissa korostuu perhetyöntekijän velvollisuus huolehtia keskustelun reflektiivisyydestä. Reflektiivisyys on hetkessä tapahtuvaa ”tarinaa tarinoista” – dialogisuutta syvimmillään. (Järvinen ym. 2012: 185.)

Kasvatuskumppanuudessa ja varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevässä perhetyössä on aina kyse verkostotyöstä. Kasvatuskumppanuus on verkostotyötä päiväkodin kasvattajien ja perheen välillä. Siihen voi lapsen tarpeen mukaan liittyä myös muiden tahojen tukipalveluita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 32, 35-36.) Varhais-

kasvatuksen perhetyömallissa toimitaan yhteistyössä perheen, perheohjaajan ja varhaiskasvatushenkilökunnan välillä. Perhetyössä on tärkeää jokaisen verkoston jäsenen oman ammatillisuuden päälle rakentuva verkosto- ja vuorovaikutusasiantuntijuuden kehittäminen (Järvinen ym. 2012: 93).

Hyvinkäällä varhaiskasvatuksen perheohjauksen päiväkodin työyhteisön tai tiimin konsultaatioissa on läsnä useita eri ammattiryhmien edustajia varhaiskasvatushenkilökunnan sisältä sekä tämän ammatillisjoukon ulkopuolelta ainakin perheohjaaja. Tällä hetkellä varhaiskasvatustyössä työskentelee esimerkiksi lastenhoitajia, yliopistollisen koulutuksen saaneita lastentarhanopettajia, sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittaneita lastentarhanopettajia ja lähihoitajia (Metsä-Turja 2008: 2). Perheohjaajan osallistuessa VASU-keskusteluun läsnä on ainakin varhaiskasvatushenkilökunnan edustaja, huoltaja tai huoltajia ja perheohjaaja. Avoimien teemailtojen kuten vanhempainiltojen teemat nousevat päiväkotien tai kotien arjen tarpeista ja niissä on läsnä varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, vanhempia ja perhetyön asiantuntija. Perhetyöntekijän on moniammatillisessa yhteistyössä tärkeää tunnistaa oman osaamisensa rajat. Perhetyöntekijän vahvuus moniammatillisessa verkostotyössä on perheen arjen tuntemus. Perheiden neuvonnan, ohjauksen ja tuen menetelmään kuuluu osaltaan perheen verkostojen selvittäminen ja laajentaminen tarpeen mukaan. Perhetyössä on käytössä useita menetelmiä, joiden avulla perheohjaaja voi selvittää ja kartoittaa perheen verkostoja. Perhetyön olennainen osa on huolehtiminen siitä, että perhe saa riittävästi tietoa eri palveluista ja vaihtoehtoista. (Järvinen ym 2012: 22, 93, 203.)

3.1 Varhainen tuki

Varhaisen tuen käsitteen synty liittyi päivähoidossa käynnistyneeseen Varhaisen vuorovaikutuksen koulutus- ja kehittämishankkeeseen, jolla puolestaan oli taustansa terveydenhuollossa pienten lasten ja heidän vanhempiensa vuorovaikutusongelmiin liittyvissä kysymyksissä. Lapsen tuen tarve varhaiskasvatuksessa saattaa liittyä fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueisiin. Tuen tarve voi liittyä myös kasvuolosuhteisiin, mikäli ne eivät tue tai peräti vaarantavat lapsen terveyden tai kehityksen. (Bardy 2013: 219, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 32, 35–36.)

Varhaisen tuen käsitteellä voidaan kuvata asiakaslähtöisesti ja avoimesti lapsen normaalia kasvua ja kehitystä sekä erityistarpeita. Varhaisen tuen käsite liittyy useisiin

sosiaalialan palveluihin ja voi avata uusia mahdollisuuksia sosiaalialan työympäristöön yleisemmin. Varhainen tarkoittaa työn aikaisuutta ihmisen elämänsäkaudessa tai varhaisuutta suhteessa elämäntilanteen synnyttämään ongelmakehitykseen. Varhainen tuki on ”inhimillistä työtä, johon sisältyy voimakas eettisyys, ihmisen ymmärtäminen, halu auttaa ja tukea tuettavan ihmisen ehdoilla hänen subjektiivistaan kunnioittaen”. Varhainen tuki on ihmiseltä-ihmiselle työtä, jollaisena sen tulee olla tasa-arvoista, tasa-arvoistavaa ja voimauttavaa. Varhaisen tuen käsitteeseen kuuluvat mahdollistaminen ja matala kynnys. (Bardy 2013: 219, Kaukoluoto 2010: 217–219.) Perhetyöntekijän työskentely päiväkodissa mahdollistaa perheiden pääsemisen palvelun piiriin matalalla kynnyksellä.

Varhaisen tuen käsite on yleistynyt ja vakiintunut ammatillisessa kielenkäytössä. Varhaisen tuen interventioksi voidaan käsittää koko prosessi, johon kuuluvat tuen tarpeen havaitseminen, arviointi ja tuen järjestäminen. Kansainvälisesti käsitteellä ”early intervention” tarkoitetaan näiden lisäksi prosessin näkemistä koko palvelujärjestelmän haasteena. Suomessa varhainen tuki työtapana liittyy usein huolen tunnistamisen ja puheeksi ottamisen menetelmiin ja käytäntöihin. Käsitettä käytetään tällöin tarkoittamaan lapsen asioihin tarttumista silloin, kun työntekijälle herää huoli lapsesta hänen hyvinvointiinsa, elämäntilanteeseensa tai olosuhteisiin liittyen. Huolen tunnistamisen avuksi on kehitetty niin sanottu huolen vyöhykkeistö. Huoli pyritään ottamaan esiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa dialogisuuteen perustuvalla lähestymistavalla. Vanhempien kanssa keskusteltaessa työntekijän on tärkeää puhua omasta huolen tunteestaan lapsen ongelmien sijaan. (Bardy 2013: 219, Heinämäki 2005: 13–14, Huhtanen 2004: 188, Metsä-Turja 2008: 40, 42.)

Työntekijöiden vuorovaikutussuhde ja toimintaympäristö lapseen ja perheeseen vaihtelevat eri sektoreilla, joten huolen puheeksiottamisessa on hyödyllistä tehdä verkostoyhteistyötä eri ryhmien välillä. Yhteistyötahoja voivat olla työyhteisö, muut ammattilaiset, perheen oma verkosto ja perheenjäsenet itse. Tiedonsiirtoa tehdään vain vanhempien luvalla. Huolen puheeksiottamista ehkäisee seurantojen mukaan pääasiassa pelko kontaktin huononemisesta lasten ja/tai vanhempien suuntaan. Kokemukset toteutuneista puheeksiotoista osoittavat kuitenkin päinvastaista. Huolen puheeksiottaminen johtaa valtaosin hyviin keskusteluihin ja paranevaan kontaktiin. Toivottua muutosta auttaa niin sanottu ”sopiva erilaisuus”. Mikäli perheen ja työntekijöiden toiminta ja ajatusmaailma eroavat toisistaan jyrkästi, voi kontakti jäädä syntymättä tai kestävämmälle tasolle. Toisaalta työntekijän ja asiakkaan toimintamallit saattavat muotoutua liian samanlaisik-

si, jolloin tarjottu tuki jää toistamaan aiempia ratkaisuyrityksiä, eikä kehitystä tapahdu. Sopivasti toisin eteneminen edellyttää dialogin avaamista. Dialogisessa menetelmässä painopiste on puhumisen sijaan kuuntelulla. Keskeisin varhaisen tuen erityisistä menetelmistä onkin ”herkkä ja monikorvainen kuuntelu”. (Eriksson – Arnkill 2005: 7, 18–19, 24, 36–37, Metsä-Turja 2008: 40, 42.) Perhetyöntekijä voi päiväkodissa olla lukkiutuneessa tilanteessa ”sopivasti erilainen” mahdollisuus – toimintamalli, joka helpottaa yhteistyötä päiväkodin henkilökunnan ja perheen välillä.

3.2 Dialogisuus

Dialogisuus tarkoittaa eräänlaista elämänasennetta ja käsitystä todellisuuden muotoutumisesta. Sana koostuu osista dia ja logos, jotka tarkoittavat väliin/välissä ja yhteen koottu/yhteen kerääntynyt. Kun tavallisessa keskustelussa ihmiset yleensä tuovat esiin mielipiteensä puolustaen niitä, dialoginen keskustelu on vuoropuhelu, jonka lopputulosta kukaan ei tiedä. Dialogisessa keskustelussa ihmiset ”ajattelevat yhdessä”. Osapuolet eivät pidä omaa kantaansa lopullisena, vaan askeleena kohti lopputulosta. Dialogin tavoitteena ei ole välttämättä yhteisymmärrys, vaan se, että ymmärretään, kuinka muut osapuolet ajattelevat. Dialogiin kuuluu sekä osallistujien välisiä että sisäisiä vuoropuheluita. Ihminen rikastaa omaa ajatteluaan ja ymmärrystään hahmottamalla asian toisen ihmisen näkökulmasta. Samalla hän havainnoi ja jäsentää omaa ajatteluaan. Dialoginen kommunikaatio tapahtuu puheena, eleinä, ilmeinä ja tunteina. (Eriksson – Arnkill 2005: 37, Kekkonen 2012: 54.)

Asiakastyön dialogisuus tarkoittaa vastavuoroista vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet pääsevät luomaan tilannetta ja vaikuttamaan yhteisiin päätöksiin. Se on molemminpuolisen ymmärryksen rakentamista, jossa edetään sekä asiakkaan että työntekijän ehdoilla. Dialogissa asiakas on oman elämänsä pääkohde. Dialoginen vuorovaikutus auttaa luomaan vastavuoroisen ymmärtävän suhteen, jossa asiakkaan kanssa yhteistyössä voidaan etsiä tämän elämään vastauksia. Dialogissa tavoitteet määritellään aina asiakkaan näkökulmasta. Toisaalta dialogille on ominaista, että jokaisen osapuolen ajatuksilla on merkitystä. Perhetyössä tämä merkitsee, että kaikkien perheenjäsenten näkemykset kuullaan ja ymmärretään ja heidän kanssaan työskentelevien muiden tahojen näkemykset huomioidaan yhteisiä päätöksiä tehtäessä. Dialogisuutta ei ole, jos työntekijä sanoo ymmärtävänsä asiakasta ja haluavansa kuulla tämän mielipiteet, mutta käytännössä ohittaa asiakkaan tai toisen kollegan näkemykset. Dialogi-

suutta ei ole myöskään se, että työntekijä ei ole samaa mieltä asiakkaan kanssa, mutta ei tuo esille omaa näkemystään. (Mönkkönen 2007: 87, Vilén ym. 2010, 77–79.)

Ammatillinen suhde sosiaalialalla on aina ennen kaikkea dialoginen. Ihmisen kuunteleminen on yksi väline asiakkaan tilanteen määrittämisessä. Lapsi- ja perhepalveluissa dialogisuutta on tutkittu ja se nähdään mahdollisuutena kiperien asiakastilanteiden ratkomisessa tasa-arvoisesti. Dialoginen työskentely on antanut keinoja moniammatilliseen työskentelyyn, huolen puheeksiottoon, verkostokokouksiin sekä perheiden ja palveluiden vuoropuheluihin. Tällaisissa yhteistoiminnallisissa työmalleissa tarvitaan tilaa, taitoa ja aikaa, jotta asiantuntijoiden, vanhempien ja/tai muiden läheisten tiedot ja kokemukset kohtaavat. (Bardy 2013: 21, Kekkonen 2012: 43–57, Mönkkönen 2007: 19.)

3.3 Verkostotyö

Verkostotyö on eri toimijoiden välistä muuttuvaa yhteistyötä, jota määrittävät toimijoiden vastavuoroinen verkostoon panostaminen ja siitä hyötyminen, ei-hierarkkiset vuorovaikutussuhteet sekä verkoston toimijoiden keskinäisen riippuvuuden ymmärtäminen. Eri ammattialoilla on erikoistuttu pitkälti tiettyyn asiantuntijuuteen, jolloin voi olla vaikeaa tuntea toisten ammattilaisten töiden sisältöjä ja mielikuvat toisten toimijoiden töistä saattavat olla epärealistisia. Kasvokkain tutustuminen on tärkeä osa verkostoitumista, jotta puhutaan samaa kieltä, mahdollistetaan aito dialoginen yhteistyö ja opitaan tuntemaan toisten näkökulmia. Verkoston tulee asettaa toiminnalleen selkeästi jaetut vastualueet, tavoitteet ja toimintatavat, jotka tukevat myös edustettavien organisaatioiden omia tavoitteita. Verkosto arvioi omaa toimintaansa ja tavoitteiden toteutumista säännöllisesti. Jokainen verkoston toimija on osaltaan vastuussa verkostotyön kehittämisestä, suunnittelusta, toteutuksesta, sujuvuudesta ja tavoitteiden toteutumisesta. Samalla on kuitenkin otettava huomioon jokaisen toimijan käytettävissä olevat resurssit. Laadukkaaseen verkostoyhteistyöhön kuuluvat kaikissa vaiheissaan avoin keskustelu, työhön liittyvien haasteiden ja ongelmien määrittelemine, toimintamallien kehittäminen sekä yhteisten ja yksittäisten voimavarojen rikastuttaminen. (Alanne – Kaihlanen – Koskivirta: 3-4.)

Perhettä painottavassa päivähoitossa tavoitteena on perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parantaminen, jolloin korostetaan yhteistoimintaa ja moniammatillista yhteistyötä. Lastentarhanopettajat kokevat moniammatillisen yhteistyön eri toimijoiden välillä tärkeäksi tuen lähteeksi. Tiivis yhteistyö varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken, per-

heen kanssa kasvatuskumppanuudessa ja muiden tukipalveluiden suuntaan korostuu, mikäli lapsella havaitaan erityisen tuen tarpeita. Kasvatuskumppanuuden yhteydessä kumppanuus tarkoittaa sitoutumista suhdeverkostoon, joka yhdistää erilaisista taustoista tulevia ihmisiä. Kumppanuuden luonne on tällöin ulospäin suuntautunutta erilaisille sosiaalisille pääomille vapaata aluetta. Suhdeperustainen näkemys kasvatuskumppanuuteen tuo varhaiskasvatuksen viitekehyksen hyvin lähelle lastensuojelun ja perhetyön viitekehyksiä. Edellä mainitut palvelut ovat uran uurtajia suhdeperustaisen työn tutkimuksessa. Suhdeperustaisuudella perhetyössä tarkoitetaan lapsen ja perheen hyvinvoinnin parantamista ainutkertainen elämäntilanne ja monenlaiset eri tietolähteet huomioiden. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen parantamisen lisäksi tavoitteina on vanhemman muiden sosiaalisten voimavarojen lisääminen. (Kekkonen 2012: 37, 49, 53, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009: 32.)

Perhetyö on lähes aina moniammatillista yhteistyötä. Ammattilaisten lisäksi verkoston toimijoina tulee olla kaikkien tahojen, joiden mukana olo on tarpeellista verkoston tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Verkostotyö tarkoittaa kaikkea yhteistyötä sellaisten henkilöiden välillä, jotka ovat tavalla tai toisella mukana perheen asioissa. Lasten ja nuorten osallisuus verkostoissa tulee varmistaa heitä itseään koskevista asioista päättävässä. Verkostotyöllä pyritään puuttumaan jo varhaisessa vaiheessa perheen ongelmiin ja ennaltaehkäisemään niitä. Tavoitteena on eri tahojen asiantuntemuksen yhdistäminen, ongelmien kokonaisvaltainen hahmottaminen ja niiden kautta saavutettu toimenpiteiden uskottavuus ja vaikuttavuus. (Järvinen ym. 2012: 202, 208, Alanne ym: 3.)

4 Tutkimusmenetelmät ja käytännön toteutus

Tutkimusaineistoa kerättiin kyselylomaketta (liite 1) käyttäen. Opinnäytetyössä käytettiin vakioitua kyselyä, joka sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Kyselylomake löytyy liitteestä 1. Vastaajille lähetettiin sähköposti, kun Hyvinkään varhaiskasvatuksen johtaja oli myöntänyt tutkimukselle virallisen luvan. Sähköpostikyselyn ajateltiin toimivan, koska vastaajien perusjoukko oli tarpeeksi suuri ja muodostui sellaisista organisaatioin toimijoista, joilla kaikilla oli yhtäläiset mahdollisuudet teknisesti vastata kyselylomakkeeseen (Vilkkä 2009: 75). Lastentarhaopettajien sähköpostiosoitteita selvitettiin päiväkotien johtajilta, joilta saatiin 89 lastentarhanopettajan sähköpostiosoitteet, joihin lähetettiin saatesähköposti. Saatesähköpostissa oli linkki kyselylomakkeeseen, joka täytettiin suoraan internetissä. Vastauksien palauttamiselle annettiin kahden viikon määräaika. Tämän jälkeen lähetettiin uusintakysely niille lastentarhanopettajille, jotka

eivät vielä olleet vastanneet kyselyyn. Uusintakyselyn palauttamiseen annettiin viikon lisäaika, jonka jälkeen tulokset analysoitiin käytettävissä olevien vastausten (24 vastaajaa) pohjalta.

Kysely säilyi suojattuna koko tutkimusprosessin ajan ja tulokset käsiteltiin luottamuksellisesti. Opinnäytetyön tuloksia ei analysoitu aluekohtaisesti Hyvinkään sisällä, joten tuloksista ei voitu yhdistää vastauksia yksittäisiin henkilöihin tai päiväkoteihin. Kysely ja sen avulla kerätyt tulokset poistettiin verkkokyselypalvelusta täydellisesti opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen. Opinnäytetyö viimeisteltiin opinnäytetyöseminaareissa saadun palautteen pohjalta alkuvuodesta 2015.

Tutkimuksen kysely oli vakioitu, eli kaikilta kyselyyn osallistuvilta kysyttiin sama asiassältö täsmälleen samalla tavalla. Tutkimusaineiston analyysin oli tarkoitus painottua ensisijaisesti suljettujen kysymysten aineiston tilastolliseen analyysiin, jonka antia täydennettäisiin avointen kysymysten aineiston sisällönanalyysillä. Ensimmäisessä suljetussa kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan varhaiskasvatuksen perheohjauksen tarpeellisuutta kasvatuskumppanuuden kannalta. Kysymykseen vastattiin viisiportaisella asteikolla, jonka ääripäät olivat erittäin tarpeellinen – tarpeeton. Toisessa suljetussa kysymyksessä selvitettiin käytössä olleiden perheohjauksen menetelmien antamaa tukea kasvatuskumppanuudelle. Menetelmiä olivat puhelinkonsultaatio, työyhteisön tai -tiimin konsultaatio, tuki VASU-keskustelussa, huolen puheeksiottamisen tuki, avoimet teemaillat (vanhempainillat), suora työskentely perheiden kanssa (esim. kotikäynnit), perheiden neuvonta, ohjaus ja tuki sekä lasten ja vanhempien ryhmät. Vastaaja arvioi menetelmän merkitystä kasvatuskumppanuudelle viisiportaisella asteikolla erittäin paljon – ei lainkaan. Aineistoa oli tarkoitus analysoida suhteessa taustateoriaan analysoimalla, miten dialogisuus, varhainen tuki ja verkostotyö ilmenevät perheohjauksen eri menetelmissä ja onko tilastollisilla tuloksilla nähtävissä yhteyttä tähän.

Ensimmäisen suljetun kysymyksen avulla saatiin validia tietoa siitä, kuinka tarpeellisenä lastentarhanopettajat kokivat perheohjauksen kasvatuskumppanuuden kannalta. Toinen suljettu kysymys oli aseteltu liian monitulkintaisesti, jotta validia tietoa alkupeiräiseen tutkimusasetelmaan nähden olisi saatu. Kysymyksenasettelun vuoksi emme pystyneet selvittämään, tarkoittiko vastausvaihtoehto 5, että vastaaja a) ei ollut hyödyntänyt kyseistä perheohjauksen menetelmää lainkaan vai b) ei ollut saanut menetelmästä tukea lainkaan, vaikka sitä olisi hyödyntänytkin. Sama epäselvyys päti kaikkiin vastausvaihtoehtoihin.

Esimerkiksi vastausvaihtoehdon 2 valinneet saattoivat tarkoittaa, että olivat hyödyntäneet perheohjauksen menetelmää paljon tai toisaalta, että olivat saaneet menetelmästä paljon tukea kasvatuskumppanuudelle suhteessa menetelmän käyttöön.

Kysymyksenasettelun vuoksi alkuperäinen aineiston analyysisuunnitelma ei olisi antanut vastauksia tutkimuskysymykseen: mitkä ovat perhetyön mahdollisia kehittämistarpeita kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Tämän vuoksi tutkimuksen analyysisuunnitelmaa muokattiin aineistoon perehtymisen vaiheessa. Analysointia päätettiin painottaa enemmän avointen kysymysten sisällönanalyysiin. Kysely sisälsi kaksi pakollista avointa kysymystä. Avointen kysymysten avulla pyrittiin tuomaan esiin, kuinka vastaajat ymmärsivät kasvatuskumppanuuden ja millaisia suljettujen kysymysten ulkopuolisia ennaltaehkäisevän perhetyön muotoja he olivat jo saaneet tai toivoivat kasvatuskumppanuuden tukemiseen. Avointen kysymysten aineiston sisällönanalyysin antia peilattiin suljettujen kysymysten tilastolliseen antiin. Avoimet kysymykset olivat empiirisiä, eli niillä pyrittiin kuvaamaan työntekijöiden kokemusmaailmaa. Tällöin kysymyksen muotoilussa on tärkeää, että kysymyksen tekijältä löytyy kohderyhmän, kulttuurin ja tilanteen ymmärrystä (Vilkka 2009: 101, 109). Kysely muokattiin yhteistyössä Hyvinväännön varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön ohjaajan Eva Kiurun kanssa, joka tunsi niin perhetyön kuin varhaiskasvatuksenkin kentän. Kysymysten muotoilussa kiinnitettiin samanaikaisesti erityistä huomiota siihen, että tutkimusaihetta lähestyttiin eettisesti. Tutkimuskohde pyrittiin asiallistamaan laadulliselle tutkimukselle asetettujen eettisten ohjeiden mukaisesti. Asiallistaminen tarkoittaa, että tutkimuskohdetta tarkastellaan ilman, että tutkijan tai tutkimuskohteen elämysmaailma ja odotukset vaikuttavat siihen, mitä tai miten tutkitaan (Varto 2005: 152).

Jokaista yksittäistä laadullista tutkimusta varten on luotava omat menetelmät, jotka perustuvat aineiston alustavaan erittelemiseen ja tematisointiin (Varto 2005: 158). Avointen kysymysten aineiston alustavan erittelyn ja tematisoinnin perusteella kävi ilmi, että taustateorian käsitteet varhainen tuki, dialogisuus ja verkostotyö nousivat vahvasti esiin molemmissa pakollisissa avoimissa kysymyksissä. Tilastollisen analyysin pohjalta vaikutti kuitenkin siltä, että perheohjaajan menetelmiä hyödynnettiin heikosti ja osaa menetelmistä vielä heikommin kuin toisia. Tilastollisen analyysin ja avointen kysymysten alustavan erittelyn epäsuhta herätti kysymyksiä. Tämän vuoksi päätettiin tehdä avointen kysymysten sisällönanalyysia deduktiivisesti taustateorian käsitteitä vasten. Pyrkimyksenä oli selvittää, oliko työmuodoilla todella yhtenäinen viitekehys ja toisaalta,

miten käsitteiden painotukset ja sisällöt suhteutuivat tilastolliseen antiin perheohjauksen menetelmien hyödyntämisestä.

Avointen kysymysten aineistosta analysoitiin teorialähtöisesti, kuinka viitekehyksen käsitteet: dialogisuus, varhainen tuki ja verkostotyö näkyivät lastentarhanopettajien kuvauksissa kasvatuskumppanuudesta. Lisäksi analysoitiin, miten käsitteet näkyivät lastentarhanopettajien vastauksissa siihen, kuinka varhaiskasvatuksen perheohjaaja voisi parhaiten tukea heitä kasvatuskumppanuudessa. Avointen kysymysten aineiston deduktiivinen analyysi tehtiin kahdesta eri näkökulmasta:

1. Aineistosta analysoitiin, kuinka usein varhaisen tuen, dialogisuuden ja verkostotyön ilmaisuja esiintyi vastauksissa.
2. Aineistosta analysoitiin käsitteiden sisältöä vastauksien pohjalta. Sisällönanalyysissa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, olivatko varhaisen tuen, dialogisuuden ja verkostotyön ilmaisut teemoiltaan erilaisia silloin, kun vastaajat kuvaivat kasvatuskumppanuutta ja toisaalta silloin, kun he esittivät toiveita perheohjauksen sisällöstä kasvatuskumppanuuden kannalta.

Analyysin edetessä päädyttiin yhden avoimen kysymyksen aineisto analysoimaan myös induktiivisesti, eli aineistolähtöisesti. Tässä kysymyksessä kysyttiin, miten perheohjaaja voisi parhaiten tukea vastaajaa kasvatuskumppanuudessa. Kysymys oli aseteltu niin, että induktiivisen sisällönanalyysin avulla sen aineistosta voitiin nostaa esille teemoja, jotka antoivat vastauksia siihen, kuinka perheohjausta voitaisiin jatkossa kasvatuskumppanuuden kannalta kehittää. Aineistosta pelkistettiin analyysiyksiköitä - sanoja, lauseita, lauseen osia tai ajatuskokonaisuuksia - joista koottiin ryhmiä, joita kuvattiin kattokäsitteillä pyrkien näin ymmärtämään vastaajien kuvaamaa merkityskokonaisuutta siitä, mitä perheohjauksessa kasvatuskumppanuuden näkökulmasta kannattaisi huomioida. Pelkistämisessä noudatettiin tältä osin aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita. (Vilkkä 2009: 140.)

5 Tulokset

Kyselyyn saatiin vastaukset 24 lastentarhanopettajalta. Ensimmäisessä suljetussa kysymyksessä kysyttiin, kuinka tarpeellisina kasvatuskumppanuuden kannalta vastaajat näkivät perheohjauksen. 52,00% vastaajista koki perheohjauksen erittäin tarpeellisena. 12,00% vastaajista koki perheohjauksen jonkin verran tarpeellisena, 28,00% tarpeellisena ja 8,00% vastaajista jonkin verran tarpeettomana. Kukaan vastaajista ei kokenut perheohjausta kokonaan tarpeettomana kasvatuskumppanuuden kannalta.

Ensimmäisen avoimen kysymyksen deduktiivisen sisällönanalyysin pohjalta kasvatuskumppanuuden tärkeimmiksi kattokäsitteiksi nousivat verkostotyö ja dialogisuus. Verkostotyö mainittiin vastauksissa jossain muodossa 20 kertaa. Dialogisuuden ilmauksia oli kasvatuskumppanuuden kuvauksissa jossain muodossa 18 kertaa. Myös erilaisia varhaisen tuen ilmauksia esiintyi vastauksissa jonkin verran, yhteensä 10 kappaletta.

Toisessa pakollisessa avoimessa kysymyksessä kysyttiin, miten varhaiskasvatuksen perheohjaaja voisi parhaiten tukea vastaajaa kasvatuskumppanuudessa. Deduktiivisen sisällönanalyysin pohjalta vastauksissa painottuivat verkostotyön ja varhaisen tuen ilmaukset. Verkostotyöhön liittyviä ilmauksia esiintyi vastauksissa 21 kertaa. Varhaiseen tukeen liittyviä ilmaisuja esiintyi vastauksissa 19 kertaa. Dialogisuuteen liittyviä ilmaisuja esiintyi vastauksissa seitsemän kertaa.

Verkostotyö ilmeni kasvatuskumppanuuden kuvauksissa muun muassa seuraavasti: ”yhteistä kasvatustyötä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi” ja ”vanhempien ja päivähoitohenkilökunnan yhdessä tekemää työtä lasten oppimisen ja hyvinvoinnin takaamiseksi”. Kaikissa kasvatuskumppanuuden kuvauksissa verkostotyö liittyi päiväkotihenkilökunnan ja vanhempien väliseen yhteistyöhön. Perheohjaukselle esitetyissä toiveissa verkostotyö ilmeni sen sijaan lähes poikkeuksetta päiväkodin henkilökunnan ja perheohjaajan välisenä yhteistyönä. Vanhempia tai perhettä verkoston jäsenenä ei tällöin vastauksissa mainittu lainkaan. Ilmauksia olivat muun muassa: ”yhteistyötä (päiväkotiin) muutenkin voisi tehdä näkyvämmäksi ja arvioida enemmän, tällä hetkellä yhteistyö tuntuu vähäiseltä”, ”tiedon välittäminen päiväkotiin, jos perhe on perhetyön asiakkaana” ja ”ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kannalta erittäin tärkeä yhteistyötaho”.

Kysyttäessä, miten vastaajat ymmärsivät kasvatuskumppanuuden, seuraavaksi tärkein kattokäsite verkostotyön jälkeen oli dialogisuus. Dialogisuuteen liittyviä ilmaisuja kasvatuskumppanuuden kuvauksissa olivat muun muassa: ”avointa vuorovaikutusta ja rakentavaa keskustelua puolin ja toisin”, ”vanhempien kuuleminen ja kuunteleminen” ja ”kasvatuskumppanuus vaatii kuuntelemista, kunnioitusta, luottamusta ja dialogia.” Dialogisuuden ilmauksia esiintyi yhteensä 18 kertaa, kun perheohjaukselle muotoilluissa toiveissa se esiintyi vain seitsemän kertaa, muun muassa seuraavissa muodoissa: ”molempien (päiväkodin ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun) näkökulma on tärkeä arvioitaessa perheen tuen tarpeita ja lapsen edun valvomisen kannalta” ja ”olemalla kuuntelija työntekijälle, samalla ohjata työntekijää hänen ammatillisuudessaan”. Kasva-

tuskumppanuuden kuvauksissa dialogisuutta kuvattiin monimuotoisemmin ja se liitettiin selkeästi vanhempien ja päiväkotihenkilökunnan väliseen vuorovaikutukseen. Perheohjaukselle muotoilluissa toiveissa dialogisuutta kuvattiin vähemmän ja lyhyemmin ja dialogisuuden ilmaisut liittyivät pelkästään päiväkotihenkilökunnan ja perheohjauksen väliseen ammatilliseen vuorovaikutukseen.

Varhainen tuki nousi verkostotyön jälkeen seuraavaksi tärkeimmäksi kattokäsitteeksi kysyttäessä, miten varhaiskasvatuksen perheohjaaja voisi parhaiten tukea lastentarhanopettajaa kasvatuskumppanuudessa. Varhainen tuki ilmeni vastauksissa muun muassa seuraavasti: ”tukea tarvittaessa”, ”olla nopeasti tavoitettavissa” ja ”tarjota nopeaa ja matalan kynnyksen palvelua heidän (perheiden) huoliinsa”. Varhaisen tuen ilmauksissa korostui erityisesti perheohjaajan tavoitettavuus ja mahdollisuus reagoida tilanteisiin tarvittaessa nopeastikin. Yhteensä varhaisen tuen ilmaisuja esiintyi 19 kertaa, kun kasvatuskumppanuuden kuvauksissa varhainen tuki esiintyi kymmenen kertaa, muun muassa seuraavasti: ”avun antaminen tarvittaessa lapsen parhaaksi” ja ”yhdessä arvioidaan... (lapsen) mahdollisia tuen tarpeita”. Kasvatuskumppanuuden kuvauksissa varhainen tuki liitettiin lähes poikkeuksetta tavoitteeseen toimia lapsen parhaaksi / edun mukaisesti. Perheohjaukselle muotoilluissa toiveissa varhainen tuki ilmeni monimuotoisemmin sekä päiväkotihenkilökunnalle annettuna tukena että nopeana tavoitettavuutena ja tukena perheelle/lapselle.

Kysyttäessä, miten perheohjaaja voisi parhaiten tukea lastentarhanopettajia kasvatuskumppanuudessa, esiin nousi induktiivisen sisällönanalyysin myötä toive perheohjaajan läheisyydestä. Läheisyyden teeman alle laskettiin ilmaisut, joissa toivottiin, että perheohjaaja tekisi toimenkuvaansa tutummaksi, tulisi esittäytymään, olisi nopeasti tavoitettavissa tai paremmin läsnä päiväkotien arjessa. Läheisyyden teema nousi esiin 12 eri vastaajalla.

Toisessa suljetussa kysymyksessä kysyttiin, miten perheohjaaja oli tukenut vastaajia kasvatuskumppanuudessa. Tulokset käyvät ilmi taulukosta 1.

Taulukko 1: Lastentarhanopettajien vastaukset kysymykseen ”Miten varhaiskasvatuksen perheohjaaja on tukenut sinua kasvatuskumppanuudessa?”

Perheohjauksen menetelmä	Erittäin paljon	Paljon	Kohtalaisesti	Vähän	Ei lainkaan
Työyhteisön tai – tiimin konsultaatio	12,50 %	8,33 %	12,50 %	8,33 %	58,33 %

Tukena VASU-keskusteluissa	4,17 %	4,17 %	12,50 %	8,33 %	70,83 %
Suora työskentely perheen kanssa (esim. kotikäynnit)	16,67 %	12,50 %	8,33 %	16,67 %	45,83 %
Puhelinkonsultaatio	4,17 %	4,17 %	16,67 %	16,67 %	58,33 %
Perheiden neuvonta, ohjaus ja tuki	16,67 %	12,50 %	12,50 %	20,83 %	37,50 %
Lasten ja vanhempien ryhmät	4,17 %	8,33 %	16,67 %	25,00 %	45,83 %
Huolen puheeksi-ottamisen tuki	8,33 %	8,33 %	20,83 %	12,50 %	50,00 %
Avoimet teemaillat (vanhempainillat)	4,17 %	8,33 %	20,83 %	29,17 %	37,50 %

Lastentarhanopettajista 58,33% ei ollut saanut kasvatuskumppanuuteen lainkaan tukea työyhteisön tai tiimin konsultaatioista. Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 41,67% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 8,33% oli saanut työyhteisön tai tiimin konsultaatioista vähän tukea, 12,50% kohtalaisesti tukea, 8,33% paljon tukea ja 12,50% erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosenttiosuuksina 20,83% vastaajista oli saanut työyhteisön tai tiimin konsultaatioista vähän tai kohtalaisesti tukea ja 20,83% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

Lastentarhanopettajista 70,83% ei ollut saanut lainkaan tukea kasvatuskumppanuuteen VASU-keskusteluissa. Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 29,17% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 8,33% oli saanut VASU-keskusteluissa vähän, 12,50% kohtalaisesti, 4,17% paljon ja 4,17% erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosenttiosuuksina 20,83% vastaajista oli saanut VASU-keskusteluissa vähän tai kohtalaisesti tukea ja 8,34% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

Lastentarhanopettajista 45,83% ei ollut saanut lainkaan tukea kasvatuskumppanuuteen perheohjaajan suorasta työskentelystä perheiden kanssa. Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 54,17% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 16,67% oli saanut suorasta työskentelystä vähän tukea, 8,33% kohtalaisesti tukea, 12,50% paljon tukea ja 16,67% erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosent-

tiosuuksina 25% oli saanut suorasta työskentelystä vähän tai kohtalaisesti tukea ja 29,17% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

Lastentarhanopettajista 58,33% ei ollut saanut lainkaan tukea kasvatuskumppanuuteen puhelinkonsultaatioista. Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 41,67% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 16,67% oli saanut puhelinkonsultaatioista vähän tukea, 16,67% kohtalaisesti tukea, 4,17% paljon tukea ja 4,17% erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosenttiosuuksina 33,34% oli saanut puhelinkonsultaatioista vähän tai kohtalaisesti tukea ja 8,34% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

Lastentarhanopettajista 37,50% ei ollut saanut lainkaan tukea kasvatuskumppanuuteen perheiden neuvonnasta, ohjauksesta ja tuesta. Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 62,50% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 20,83% oli saanut perheiden neuvonnasta, ohjauksesta ja tuesta vähän tukea, 12,50% kohtalaisesti tukea, 12,50% paljon tukea ja 16,67% erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosenttiosuuksina 33,33% oli saanut perheiden neuvonnasta, ohjauksesta ja tuesta vähän tai kohtalaisesti tukea ja 29,17% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

Lastentarhanopettajista 45,83% ei ollut saanut lainkaan tukea kasvatuskumppanuuteen lasten ja vanhempien ryhmistä. Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 54,17% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 25,00% oli saanut lasten ja vanhempien ryhmistä vähän tukea, 16,67% kohtalaisesti tukea, 8,33% paljon tukea ja 4,17% erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosenttiosuuksina 41,67% oli saanut lasten ja vanhempien ryhmistä vähän tai kohtalaisesti tukea ja 12,50% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

Lastentarhanopettajista 50,00% ei ollut saanut lainkaan tukea kasvatuskumppanuuteen huolen puheeksiottamisen tuesta. Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 50,00% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 12,50% oli saanut huolen puheeksiottamisen tuesta vähän tukea, 20,83% kohtalaisesti tukea, 8,33% paljon tukea, 8,33% erittäin

paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosenttiosuuksina 33,33% oli saanut huolen puheeksiottamisen tuesta vähän tai kohtalaisesti tukea ja 16,66% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

Lastentarhanopettajista 37,50% ei ollut saanut lainkaan tukea kasvatuskumppanuuteen avoimista teemailloista (vanhempainillat ym.). Loput vastaajista olivat saaneet menetelmästä vähintään jonkin verran tukea kasvatuskumppanuuteen, joten ainakin 62,50% oli hyödyntänyt kyseistä perheohjaajan tukimuotoa. 29,17% oli saanut avoimista teemailloista vähän tukea, 20,83% kohtalaisesti tukea, 8,33% paljon tukea ja 4,17% erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen. Yhteenlaskettuina prosenttiosuuksina 50,00% oli saanut avoimista teemailloista vähän tai kohtalaisesti tukea ja 12,50% paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuuteen.

6 Johtopäätökset

Suuri enemmistö vastaajista 92% koki varhaiskasvatuksen perheohjauksen kasvatuskumppanuuden kannalta erittäin tarpeellisena, tarpeellisena tai jonkin verran tarpeellisena. Työmenetelmät koetaan siis toisiaan tukeviksi. Avointen kysymysten aineiston pohjalta voidaan päätellä, että kasvatuskumppanuuden ja varhaiskasvatuksen perheohjauksentaustalla nähdään samoja käytäntöjä, joskin käytäntöjen painotuksissa ja sisällöissä on eroja. Aineiston pohjalta molempien työmuotojen tärkeimpiä käytäntöjä ovat verkostotyö, dialogisuus ja varhainen tuki. Perheohjaajan menetelmät eivät kuitenkaan olleet tukeneet suurta osaa vastaajista. Kysymyksenasettelun vuoksi emme pystyneet selvittämään, olivatko vastaajat hyödyntäneet mahdollisuutta kyseiseen perheohjaajan menetelmään lainkaan vai eivätkö he kokeneet kyseisestä perheohjaajan menetelmästä olleen käytännössä hyötyä kasvatuskumppanuudelle, vaikka sitä olisi hyödynnettykin.

Varhaiskasvatuksen perheohjaajan menetelmistä suora työskentely perheiden kanssa sekä perheiden neuvonta, ohjaus ja tuki olivat lastentarhanopettajien mielestä tukeneet kasvatuskumppanuutta eniten, mikäli mittarina käytetään prosenttiosuutta valinnoissa paljon tai erittäin paljon tukea. Pohdittavaksi jää, ovatko varhainen tuki, dialogisuus ja verkostotyö tulleet näissä menetelmissä käytännössä parhaiten esiin vai löytyykö syy prosenttijakaumaan muualta. Suora työskentely perheiden kanssa ja perheiden neuvonta, ohjaus ja tuki olivat keränneet 29,17% vastauksista kohtiin paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuudelle. Vähiten vastauksia kohdissa paljon tai erittäin paljon tukea kasvatuskumppanuudelle oli perheohjauksen menetelmistä puhelinkonsultaa-

tiossa (8,34%) ja tukena VASU-keskusteluissa (8,34%). Pohdittavaksi jää, ovatko varhainen tuki, dialogisuus ja verkostotyö tulleet näissä menetelmissä käytännössä heikoksi esiin vai löytyykö syy prosenttijaumaan muualta.

Tutkimusaineiston pohjalta voidaan vetää joitakin johtopäätöksiä suhteessa tutkimuksen taustateoriaan. Aineiston pohjalta vaikuttaisi siltä, että verkostotyö ja dialogisuus merkitsevät lastentarhanopettajille eri asioita suhteessa kasvatuskumppanuuteen ja toisaalta suhteessa perheohjaukselle asetettuihin toiveisiin tai odotuksiin. Kasvatuskumppanuuden yhteydessä lastentarhanopettajat kuvasivat verkostotyötä ja dialogisuutta päiväkotien henkilökunnan ja vanhempien välisenä vuorovaikutuksena. Perheohjaukselle muotoilluissa toiveissa lastentarhanopettajat kuvasivat verkostotyötä ja dialogisuutta päiväkotien ja perhetyön ammattilaisten välisenä vuorovaikutuksena. Vastauksista ei löytynyt kuvauksia, joissa verkostotyö ja dialogisuus olisivat käsittäneet yhtä aikaa sekä päiväkodin henkilökunnan, perheen että perheohjaajan välisen vuorovaikutuksen tai työn. Ilmiötä on mielenkiintoista peilata suljettujen kysymysten aineistoon. Perheohjauksen menetelmistä selkeästi vähiten hyödynnetty menetelmä oli perheohjaajan tuki VASU-keskusteluissa. Lapsen VASU-keskustelussa olisi läsnä laajempi verkosto: ainakin päiväkodin henkilökunnan edustaja, perheen edustajat ja perheohjaaja. Muissa, enemmän hyödynnetyissä perheohjauksen menetelmissä, korostui perheohjaajan suora työskentely perheiden kanssa tai suora työskentely päiväkodin henkilökunnan kanssa. Vaikka aukotonta saati yleistettävää johtopäätöstä ei voida vetää, on suljettujen kysymysten aineistossa nähtävissä samaa ilmiötä, kuin avointen kysymysten aineistossa. Voidaan pohtia, osaavatko lastentarhanopettajat hyödyntää perheohjauksen menetelmistä vähiten niitä, jotka vaatisivat kolmikantayhteistyötä päiväkotiperhe-perheohjaus -sektorilla?

Perheohjaukselle esitetyissä toiveissa korostui kasvatuskumppanuuden kuvauksia enemmän varhainen tuki. Kasvatuskumppanuuden kuvauksissa varhainen tuki liittyi lapsen etuun ja kasvatuskumppanuutta kuvattiin päiväkotihenkilökunnan ja vanhempien välisenä yhteistyönä. Perheohjaukselle esitetyissä toiveissa varhainen tuki liittyi laajemmin sekä päiväkotihenkilökunnan että perheen/lapsen tukemiseen nopeasti silloin kun lapsella ilmenee haasteita, jotka liittyvät jollain tavoin perheeseen. Aineiston pohjalta vaikuttaisi siltä, että lastentarhanopettajat kokevat oman asiantuntijuutensa kasvatuskumppanuudessa varhaisen tuen osalta liittyvän lapsen etuun. Perheohjaajalta toivotaan varhaista tukea silloin, kun lapsen haasteet liittyvät jollain tavoin perheeseen.

Perheohjaajalta toivottiin varhaista tukea joko suoraan perheelle tai suoraan päiväkotihenkilökunnalle, jolloin laajempi verkosto, joka sisältäisi sekä perheen, päiväkotihenkilökunnan että perheohjaajan, jäi kuvauksista puuttumaan samoin kuin verkostotyön ja dialogisuuden kuvauksistakin.

Aito dialoginen yhteistyö verkostotyössä vaatii kasvokkain tutustumista, jotta puhutaan samaa kieltä ja opitaan tuntemaan toisten näkökulmia (Alanne ym: 3). Lastentarhanopettajista puolet toivoi tutkimusaineiston mukaan perheohjaajan esittäytymistä ja läheisempää tutustumista perheohjaajaan / tämän työhön. Dialogisuutta kuvattiin perheohjaukselle esitetyissä toiveissa huomattavasti vähemmän kuin kasvatuskumppanuuden kuvauksissa. Kasvatuskumppanuuden kuvauksissa dialogisuutta kuvattiin myös monimuotoisemmin. Aineiston pohjalta vaikuttaisi siltä, että dialogisuutta perheohjaajan ja päiväkodin henkilökunnan välillä voisi helpottaa, mikäli perheohjaaja olisi päiväkotihenkilökunnalle tutumpi. Perhetyöntekijän suora työskentely päiväkodin arjessa on muun muassa Kaukoluodon (2010) mukaan antoisampaa perheiden kokonaisvaltaisen tukemisen kannalta, kuin malli jossa perhetyötä tehdään päiväkodin ulkopuoliselta taholta. Verkostotyötä ja sen dialogisuutta helpottaa, jos päiväkotihenkilökunta voi keskittyä omaan osaamisalueeseensa ja päiväkodin arjessa läsnä oleva perhetyöntekijä tukee perheitä omalla osaamisalueellaan. (Kaukoluoto 2010: 215.)

Perheohjaajan esittäytyminen ja läsnäolo päiväkodeissa nousi esiin viimeisen avoimen kysymyksen induktiivisen sisällönanalyysin pohjalta. Ilmiöitä ei voida pelkistää dialogisuuden ilmaisujen alle, vaikka läsnäolo ja tunnettuus tai niiden puute vaikuttavatkin dialogisuuteen. Teemaan ovat yhdistettävissä induktiivisen sisällönanalyysin pohjalta myös toiveet perheohjaajan nopeasta tavoitettavuudesta ja reagoinnista. Nämä toiveet luokiteltiin deduktiivisessa sisällönanalyysissä varhaisen tuen alle. Induktiivisen sisällönanalyysin pohjalta kattokäsitteenä sekä perheohjaajan tunnettuudelle että tavoitettavuudelle voidaan nähdä perheohjaajan läheisyys päiväkotiyhteisön arkeen. Perheohjaajan läheisyys päiväkotiyhteisön arkeen nousi aineistossa esiin keinona, jonka avulla kehittää Hyvinkään varhaiskasvatuksen perheohjausta kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Arkinen läsnäolo voisi päiväkodin työntekijän näkökulmasta helpottaa yhteydenottoa ja nopeuttaa perhetyön prosesseja. Kasvatuskumppanuudessa tärkeää onkin juuri päivittäisissä kohtaamisissa ja keskusteluissa saatu tieto arjesta, mikä auttaa muodostamaan kuvaa lapsesta ja mahdollistaa luottamusta (Kaskela – Kekkonen 2011: 23).

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä näkyväksi Hyvinkään varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön mahdollisia kehittämistarpeita kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Tutkimuskysymystä lähestyttiin yhdistämällä tilastollisia ja laadullisia tutkimusmenetelmiä. Kyselylomakkeen toinen suljettu kysymys oli aseteltu tutkimuskysymyksen kannalta kyseenalaisesti, joten tavoite jäi osin saavuttamatta. Tilastollisen aineiston ulkoinen validiteetti olisi joka tapauksessa jäänyt vajavaiseksi, koska vastaajien määrä suhteessa Hyvinkään lastentarhanopettajien kokonaismäärään oli heikko. Vastausten pieni määrä johtui osittain siitä, että emme saaneet kaikkien Hyvinkään päiväkotien johtajilta lastentarhanopettajien sähköpostiosoitteita, jolloin kyselyä ei voitu edes lähettää. Varhaiskasvatuspäällikkö vahvisti johtajille, että sähköpostiosoitteet voi luovuttaa. Lisäksi niille johtajille, joilta sähköpostiosoitteita ei ollut saatu, lähetettiin uusintakysely. Osoitteiden keräämistä olisi ollut hankalaa tehostaa.

Myös kyselyn vastausprosentti suhteessa lähetettyihin sähköposteihin oli matala. Kysely lähetettiin 89 lastentarhanopettajalle, joista vain 24 vastasi kyselyyn. Vastaamiseen annettiin kohtuullinen aika ja saatekirjeessä kerrottiin, että kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa noin viisi minuuttia. Pohdimme saattoiko vastausten määrää vähentää se, että perheohjaus työmuotona oli vastaajille vieras. Kyselyssä olisi pitänyt olla mahdollisuus vastata ensimmäiseksi kysymykseen, tunteeko vastaaja varhaiskasvatuksen perheohjausta lainkaan. Tämän mahdollisuuden olisi pitänyt näkyä myös saatekirjeessä. Kysely alkoi avoimella kysymyksellä, jossa kysyttiin, kuinka vastaajat ymmärsivät kasvatuskumppanuuden. Tutkimuskysymyksen kannalta oli tärkeää saada vastaajat ensin rajaamaan aihepiiriä pohtimalla, mihin itse asiassa jatkossa vastasivat. Toisaalta avoimen kysymyksen sijoittaminen kyselyn alkuun saattaa houkutella vastaamatta jättämiseen (Heikkilä 2014: 47). Tutkimuksen luotettavuus kärsi tilastollisen aineiston osalta kahdesta eri syystä: Ulkoinen validiteetti kärsi vastaajien kadosta ja sisäinen validiteetti toisen suljetun kysymyksen mittarivaliditeetista eli kysymyksenasettelusta.

Avointen kysymysten aineiston pohjalta analysoitiin tutkimuksen taustateorian käsitteiden varhaisen tuen, dialogisuuden ja verkostotyön ilmenemistä. Koska tutkimus ei nojannut suoraan minkään aikaisemman tutkimuksen teoriaan, voidaan pohtia, onko tutkimuksen käsitevaliditeetti alun teorianmuodostuksessa ollut luotettava. Toisaalta laadullisessa tutkimuksessa ei voidakaan käyttää valmiita käsitejärjestelmiä, koska jokainen tutkittava ilmiö on ainutlaatuinen ja käsitteiden sisältö tulkinnallista ja muuttuvaa (Varto 2005: 148). Opinnäytetyön aihetta ei myöskään ollut tutkittu aiemmin, joten käsi-

tejärjestelmä ja taustateoria oli luotava yhdistelemällä kahden eri alan – varhaiskasvatuksen ja ennaltaehkäisevän perhetyön – aikaisempien tutkimusten teoriaa.

Avointen kysymysten deduktiivisen aineistoanalyysin sisäinen valideetti oli heikko, koska vertailu käsitteiden ilmenemisessä ei suoraan vastannut tutkimuskysymykseen, vaikka antoikin tietoa, jota voitiin pohtia suhteessa tilastolliseen aineistoon. Tieto oli hyödyllistä myös jatkotutkimuksia ajatellen. Mikäli tavoitteena olisi ollut todentaa, löytyykö kasvatuskumppanuuden ja perheohjauksen taustalta samanlainen viitekehys, joka pohjautuu varhaiseen tukeen, dialogisuuteen ja verkostotyöhön, olisi saatu valideja vastauksia. Sen sijaan tulosten tulkinta perhetyön mahdollisten kehittämistarpeiden kannalta on tutkimuksen mittarivaliditeetin kannalta kyseenalaista.

Tutkimuksen monessa suhteessa heikko luotettavuus suhteessa tutkimuskysymykseen ja alkuperäiseen tavoitteeseen heikentää myös tutkimuksen eettisyyttä. Laadullinen tutkimus, jota ei voida pitää pätevänä, saattaa vaikuttaa vääristävästi tulkintoihin ja todellisuuteen. Tutkimusetiikan kannalta on oleellista, että tutkimukselle asetetaan parhaan ymmärryksen mukaiset rajat siitä, milloin tutkimustuloksia voidaan pitää pätevänä. (Varto 2005: 168, 189-190.) Haluamme korostaa, että tutkimuksen pohjalta ei voida vetää yleistettäviä johtopäätöksiä siitä, kuinka hyvin perheohjauksen menetelmät tukevat kasvatuskumppanuutta Hyvinkään alueen tai laajemmassa kontekstissa tai mitä muutoksia menetelmien kehittämiseksi tulisi tehdä. Myös taustateoriaan pohjautuva avointen kysymysten aineiston deduktiivinen analyysi antaa tuloksia, joiden perusteita tulee ehdottomasti tutkia vielä lisää ennen laadullisen teorian muodostamista perhetyön ja kasvatuskumppanuuden yhteisestä viitekehuksesta.

Aineiston analyysin aikana ilmeni, että ainoa kysymys, jonka sisältövalideetti alkuperäisen tutkimuskysymyksen ja tavoitteen kannalta oli vahva, oli viimeinen avoin kysymys, jossa kysyttiin miten varhaiskasvatuksen perheohjaaja voisi parhaiten tukea vastaajia kasvatuskumppanuudessa. Induktiivinen sisällönanalyysi menetelmänä sopi deduktiivista sisällönanalyysia paremmin tämän avoimen kysymyksen analysointiin tutkimuskysymyksen kannalta. Laadullisen tutkimuksen yksi tyypillinen piirre on tutkimussuunnitelman joustava muuttaminen tutkimuksen edetessä (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 164). Kysymystä päätettiinkin tutkimusprosessin aikana lähestyä deduktiivisen sisällönanalyysin lisäksi myös induktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Näin saimme lisättyä tutkimuksen luotettavuutta hieman. Induktiivisen sisällönanalyysin myötä päästiin lähemmäs tutkimuksen tavoitetta, joka oli tuoda esiin perheohjauksen kehittä-

mistarpeita kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Sen sijaan, että pitäydyttiin taustateorian käsitteissä ja niiden ilmenemisessä aineistossa, asiaa lähestyttiin avoimemmasta aineistolähtöisestä näkökulmasta.

Laadullisen tutkimuksen kuluessa on aina tärkeää tarkentaa käsitteitä, jotta tutkittavaa ilmiötä voidaan kuvailla mahdollisimman tarkasti (Varto 2005: 146). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta tärkeäksi teemaksi nousivat perheohjaajan parempi tunnettuus, tavoitettavuus, läsnäolo ja nopea reagointikyky silloin, kun apua tarvitaan. Yhdistimme nämä teemat perheohjaajan läheisyyden käsitteen alle. Aineiston pohjalta validi tutkimustulos ja yksi kehittämiskohde perheohjaukselle kasvatuskumppanuuden näkökulmasta olisi perheohjaajan läheisyyden lisääminen. Tuloksella on korrelatiivista validiteettia aikaisempiin tutkimuksiin. Tulos korreloi muun muassa Kaukoluodon (2010) tutkimuksessaan esiin tuomien ajatusten kanssa. Kaukoluoto tuo esiin, että perhetyöntekijän työskentely päiväkotiyhteisön tiiviinä jäsenenä auttaa kasvatustyön yhteisen olemuksen aidossa löytämisessä, vähentää vastakkain asetteluja ja mahdollistaa päiväkodin henkilökunnan keskittymisen omaan ydintehtäväänsä. (Kaukoluoto 2010: 214–215.) Opinnäytetyön aineiston pohjalta voidaan perustellusti kysyä, onko Hyvinkään lastentarhanopettajien hankalaa hyödyntää varhaiskasvatuksen perheohjausta kasvatuskumppanuuden tukemisessa siten, että verkostossa ja dialogisessa yhteistyössä ovat läsnä sekä perhe, päiväkodin henkilökuntaa että perheohjaaja. Vaikka opinnäytetyön tulokset tältä osin olivatkin vain suuntaa antavia, kun niitä peilataan Kaukoluodon aiempaan tutkimukseen, voidaan tehdä oletus, että perheohjaajan läheisyys helpottaisi lastentarhanopettajien toimimista laajemmassa verkostossa ja dialogissa.

Kasvatuskumppanuus on yksi päiväkodin ydintehtävistä. Aineistossa ilmennyttä toivetta perheohjaajan läheisyydestä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen perheohjauksen organisoinnissa ja painopisteissä jatkossa. Työn organisoinnissa kannattaisi kiinnittää huomiota parempaa läsnäoloa ja tavoitettavuutta mahdollistaviin seikkoihin. Varhaiskasvatuksen perheohjaaja työskentelee tällä hetkellä Paavolan alueen päiväkodeissa ja antaa muihin päiväkoteihin ohjausta pääasiassa näistä toimipisteistä käsin. Jotta perheohjaajan tunnettuutta ja läsnäoloa myös muissa päiväkodeissa voitaisiin parantaa, tulisi miettiä joko työn suuntaamista tai resurssien lisäämistä. Aineiston pohjalta perheohjaus nähtiin kasvatuskumppanuuden kannalta pääosin tarpeellisena, joten voidaan ajatella perheohjauksen kehittämisen hyödyttävän varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuutta. Toisaalta tarvitaan vielä tarkempaa jatkotutkimusta siitä, mitä käytäntöjä perheohjauksessa tulisi painottaa ja mihin suuntaan työmenetelmiä kehittää.

Myös perheohjaajan läheisyyden teemaa kannattaisi tutkia tarkemmin ja kohdentaa kysymykset koskemaan erityisesti perheohjaajan työskentelypaikkoja, tiedotusta ja tavoitettavuutta.

Kaukoluoto (2010) arvioi perhetyöntekijän tuomista päiväkotiin osana yleisempää sosiaalialan kehittämistyötä. Hänen mukaansa perhetyöntekijän työskentely päiväkodissa tuo työhön monenlaista vaikuttavuutta. Mallissa ilmenee palvelujen räätälöinti, joka perustuu alueelliseen porrastukseen ja palveluketjuajatteluun. Malli pohjautuu lasten ja perheiden erilaisten elämäntilanteiden ja tarpeiden huomioimiseen niin sanotun elämänkaarajattelun mukaisesti. Verkostoyhteistyön sujuvuus ja laatu ovat tärkeitä myös yhteiskunnalliselta kannalta katsottuina. Lapsen ja perheen tuntemus ja näkeminen kokonaisuutena, ammatillisuus sekä avoin ja hyvä vuorovaikutus synnyttävät parhailaan toiminnan ja oppimisen yhteisöllisiä kehiä. Kehät hyödyttävät kaikkia osallisia ja tuottavat yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Haasteet liittyvät erityisesti työntekijöiden resurssien riittävyyteen. Lisäksi työyhteisöjen ja perhetyöntekijän osaamiseen sekä viiranomais- ja asiantuntijayhteistyösuhteiden laatuun ja pysyvyyteen varhaiskasvatuksessa tulee panostaa. (Kaukoluoto 2010: 204–205, 214.)

Lastensuojelun Keskusliiton ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lokakuussa 2012 julkaisema lastensuojelun kustannuksia koskevaan raportti osoittaa, että varhainen tuki tulee lopulta kunnalle edulliseksi. Lisäksi tuella on kauaskantoisia myönteisiä vaikutuksia lasten kehitykseen. Perheen kannalta jo pienillä toimilla ja tukimuodoilla voi olla iso merkitys. Suomesta löytyy konkreettisia esimerkkejä ennaltaehkäisevän työn merkityksestä niin perheiden ja yksilöiden kuin kunnan talouden kannalta. Imatralla palkattiin ennaltaehkäiseviin palveluihin kuusi vakituista työntekijää, minkä ansiosta lasten pitkäaikaissijoitusten määrä väheni peräti 14 prosenttia. 240000 euron sijoitus lapsiperheiden kotipalveluihin tuotti 300000 euron säästöt lastensuojelun laitosten menoissa. Raisiossa tiivistettiin eri hallinnonalojen yhteistyötä ja kehitettiin johtamista kohti yhteisesti sovittuja tavoitteita. Kasvu ympäristölähtöisen ennaltaehkäisevän lastensuojelun mallin ansiosta kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä Raisiossa putosi kolmanneksella. (Imatran hyvinvointineuvola palkittiin, Järvinen ym. 2012: 15, Lasten sijoitukset vähenivät Raisiossa, MLL: Lasten ja nuorten palveluiden leikkaukset tulevat kunnille kalliiksi 2012.)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa osviittaa kehittämistehtävistä, joilla varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä perhetyö voisi entistäkin paremmin vastata varhaiskasva-

tusalan ammattilaisten työn tarpeisiin Hyvinkäällä. Työntekijöiden kannalta on tärkeää tunnistaa keskeiset seikat, yksilöidyt kehittämiskohteet, keinot, resurssit ja tarvittavat työntekijät. Kehittämistehtävät voivat olla hyvinkin pieniä, mutta niiden merkitys työn kokonaiskuvalle voi olla painava. (Vataja – Seppänen – Järvelä 2009: 107-108, 112-115.) Koska ennaltaehkäisevien perhetyön mallien kehittämisellä voidaan saada aikaan monenlaista yhteiskunnallista vaikuttavuutta, kannattaisi kasvatuskumppanuuden ja ennaltaehkäisevän perhetyön yhteistä tutkimusta jatkaa. Jatkossa olisi mielekästä tutkia kasvatuskumppanuutta ja ennaltaehkäisevää perhetyötä yhdistäviä teemoja ja käytäntöjä tarkemmin. Perheohjaajan läheisyyteen ja tavoitettavuuteen liittyen olisi tärkeää saada selville parhaat tavat tehostaa yhteistyön sujuvuutta päiväkotien henkilökunnan ja perheohjaajan välillä. Lisätutkimusta vaatisi myös päiväkotien arjen tutkiminen yhteistyön näkökulmasta. Päiväkotien resurssien riittävyys ja kiire ovat olleet yhteiskunnallisen keskustelun aiheina viime vuosikymmeninä. Yksi aihe jatkotutkimukselle olisi selvittää Hyvinkään päiväkotien arkea siitä näkökulmasta, löytävätkö työntekijät aikaa tehdä laadukasta verkostotyötä esimerkiksi perheohjaajan kanssa. Jäimme miettimään, oliko osasy syy heikkoon vastausprosenttiin omassa tutkimuksessamme niin ikään päiväkotien arjen sisällössä.

Kaikissa suomalaisissa varhaiskasvatuksen perhetyön hankkeissa perhetyöntekijän työskentely päiväkodissa on osoittautunut yhteistyökäytäntöjä parantavaksi työmuodoksi. Jos varhaiskasvatuksen perheohjaajan läheisyyttä ja tavoitettavuutta päiväkotiarkeen halutaan lisätä, tarvitaan todennäköisesti lisää resursseja tai resurssien kohdentamista uudelleen. Alaa koskevat toistuvat organisaatiomuutokset ovat joissakin tapauksissa estäneet työmuotojen jatkamista tai kehittämistä läheisyyden periaatteen mukaisesti. Yhteiskunnallisia päätöksiä tehtäessä on aina otettava huomioon taloudelliset perusteet, joten varhaiskasvatuksen perheohjauksen kehittämistarpeita olisi järkevää tutkia myös taloudellis-tehokkuuden näkökulmasta. Näin voitaisiin monipuolisemmin ja vaikuttavammin perustella työmuodon jatkuvuutta ja kehittämistä.

Lähteet

Alanne, Marinoora – Kaihlanen, Anna – Koskivirta, Leena (toim.). Verkostotyökalupakki. Tukea monitoimijaiseen yhteistyöhön. Verkkodokumentti. <www.hel.fi/static/nk/Klaari/Verkostotyokalupakki.docx>. Luettu 24.9.2014.

Alila, Kirsi – Parrila, Sanna (toim.) 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Oulu: Ediva.

Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Kirjoittajat ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Eriksson, Esa – Arnkill, Tom Erik 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskuksen oppaita 60. Saarijärvi: Kirjoittajat ja Stakes.

Hakulinen-Viitanen, Tuovi – Kaikkonen, Risto – Laatikainen, Tiina – Markkula, Jaana – Mäki, Päivi – Ovaskainen, Marja-Leena – Virtanen, Suvi – Wikström, Katja 2012. Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 16/2012. Tampere: Kirjoittajat ja THL.

Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Porvoo: Tekijät ja Edita Publishing Oy.

Heinämäki, Liisa 2005. Varhaista tukea lapselle – Työvälineenä kehittämisvalikko. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskuksen oppaita 62. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tekijät ja Kirjayhtymä Oy.

Huhtanen, Kristiina 2004. Varhainen puuttuminen – ennalta ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa Keskinen Soili – Virjonen Heli (toim.). Helsinki: Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Imatran hyvinvointineuvola palkittiin Kunnallinen lastensuojeluteko -palkinnolla. Verkkodokumentti. Päivitetty 15.4.2013. <<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2013/03/Sivut/lastensuojelun-palkittu.aspx>>. Luettu 28.10.2014.

Jussinlinnan päivähoiton vanhempien kasvatustyön tukiprojekti loppuraportti 2003. Hyvinkään perusturvakeskus. Verkkodokumentti. <http://www.hyvinkaa.fi/Tiedostot/Varhaiskasvatuspalvelut/P%C3%A4iv%C3%A4kodit/Paavola/Jussinlinnan_loppuraportti.pdf>. Luettu 20.8.2014.

Järvinen, Ritva – Lankinen, Aila – Taajamo, Terhi – Veistilä, Minna – Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Lähihoito. Helsinki: Tekijät ja Edita Publishing Oy.

Kaskela, Marja – Kekkonen, Marjatta 2011. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Jyväskylä: Kirjoittajat ja Stakes.

Kaskela, Marja – Kronqvist, Eeva-Liisa 2008. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jyväskylä: Kirjoittajat ja Stakes.

Kaukoluoto, Eeva 2005. KIEKU – perhetyön kokeilu päiväkotii Siilitiellä ja leikkipuisto Hillerissä 2001–2004. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:5. Verkko-

dokumentti. <
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/1c1f58004a1563cc9689f6b546fc4d01/5_kieku.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=1c1f58004a1563cc9689f6b546fc4d01.
 Luettu 24.8.2014.

Kaukoluoto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 231.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoitoon diskursiivisilla näytöillä. Tutkimus 72/2012. Tampere: Kirjoittaja ja terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

KIMPPA perhetyö päivähoitossa -hanke. Hämeenlinnan perusturvakeskus raportti 2/2006. Verkkodokumentti. <http://www.hameenlinna.fi/pages/388646/KIMPPA.pdf>.
 Luettu 28.7.2014.

Koivula, Maija 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, Soili – Virjonen, Heli (toim.). Helsinki: Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kuntaliitto selvittää lastensuojelun tilaa kunnissa. Kuntaliitto. Verkkodokumentti. Päivitetty 14.11.2012.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2012/11/Sivut/kuntaliitto-selvittaa-lastensuojelun-tilaa-kunnissa.aspx>. Luettu 25.8.2014.

Laki lasten päivähoitosta 1973/36. Finlex. Verkkodokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>. Luettu 14.8.2014.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. Finlex. Verkkodokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>. Luettu 19.8.2014.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2017. Hyvinkään kaupunki. Verkkodokumentti. <
<http://www.hyvinkaa.fi/Tiedostot/Sivistystoimi/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointisuunnitelma%20vv%202014-2017.pdf>. Luettu 28.12.2014.

Lasten sijoitukset vähenivät Raisiossa. Tekes. Verkkodokumentti.
<http://www.tekes.fi/tekes/tulokset-ja-vaikutukset/caset/2013/lasten-sijoitukset-vahenivat-raiossa/>. Luettu 5.11.2014.

Lastensuojelulaki 2007/417. Finlex. Verkkodokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 30.7.2014.

Metsä-Turja, Jaana 2008. Kun huoli herää. Huolen puheeksiottamisen hyvät käytännöt päiväkodissa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö (YlempiAMK).

MLL: Lasten ja nuorten palveluiden leikkaukset tulevat kunnille kalliiksi. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti. Päivitetty 15.11.2012.
<http://www.mll.fi/?x34302=16121746>. Luettu 29.9.2014.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Nieminen, Suvi 2008. Perhetyö päivähoiton ympäristössä Kivikossa ja Länsi-Kontulassa. Varhaisen tuen hanke 2006–2007. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto selvityksiä 2008/3. Verkkojulkaisu. <<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/d3b46a004a1563cc96a5f6b546fc4d01/perhetyo.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=d3b46a004a1563cc96a5f6b546fc4d01>>. Luettu 26.8.2014.

Perhetyö. Reijonen, Mikko yhteistyössä verkkotoimituksen kanssa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. Päivitetty 25.10.2013. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>>. Luettu 21.8.2014.

Pihlaja, Päivi 2005. Varhaiserityiskasvatus suomalaisessa päivähoitossa. Erityisen tuen tarpeet sosiaalis-emotionaalisella ja kielellisen kehityksen alueella. Väitöskirja. Turun yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Pulli, Karita – Talvensaari, Tarja – Tervahauta, Paula 2007. ”Pakko tehdä aikamoisia rajanvetoja.” Lastentarhanopettajien käsityksiä heidän ammatillisesta osaamisestaan ja sen tukemisesta työyhteisössä. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Puustinen-Korhonen, Aila 2013. Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Kuntaliitto. Verkkodokumentti. <<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2013/03/Documents/Lastensuojeluraportti.pdf>>. Luettu 25.8.2014.

Päivähoidon perhetyön info 2014. Tiedote henkilökunnalle. Kiuru, Eva. Hyvinkää.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex. Verkkodokumentti. Päivitetty 30.12.2014. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>>. Luettu 5.4.2015.

Suomen Akatemia. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys -akatemiaohjelma. Verkkodokumentti. <<http://www.aka.fi/fi/A/Ohjelmat-ja-yhteisty/Akatemiaohjelmat/kaynnissa/SKIDI-KIDS1/>>. Luettu 30.10.2014.

Toikko, Timo 2013. Toimijalähtöinen kehittäminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Vipuvoimaa EU:lta 2007-2013. Verkkodokumentti. <<http://www.seamk.fi/loader.aspx?id=c059745f-cb43-46c1-aff9-fc755fc63dba>>. Luettu 5.6.2014.

Uusi sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluja lapsille ja nuorille 2014. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkodokumentti. Päivitetty 18.9.2014. <<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1892042>>. Luettu 12.1.2015.

Varhaiskasvatuksen perheohjauksen esittelyä 2014. Tiedote perheille. Kiuru, Eva. Hyvinkää.

Varhaiskasvatus ja päivähoito. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-tyon-toteuttaminen/alle-kouluikäinen-lapsi-ja-ehkaiseva-tyo/varhaiskasvatus-ja-paivahoito>>. Luettu 12.2.2015.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskuksen oppaita 56. Vaajakoski: Stakes.

Varto, Juha 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Verkkojulkaisu. <http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf>. Luettu 5.4.2015.

Vataja, Katri – Seppänen-Järvelä, Riitta 2009. Työyhteisölähtöinen prosessikehittäminen kehittämisotteena. Työelämän tutkimus 2/2009. Verkkodokumentti. <http://pro.tsv.fi/tetu/tt/Tt19_verkkoversio.pdf>. Luettu 5.6.2014.

Viitala, Riikka 2007. Perhekeskus – lapsi- ja perhepalveluiden uusi tapa toimia. Teoksessa Heikkilä, Matti – Lahti, Tuukka (toim.) 2007. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007. Helsinki: Kirjoittajat ja Stakes.

Vilen, Marika – Seppänen, Paula – Tapio, Nina – Toivanen, Riikka 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Vilkkä, Hanna 2009. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kirjoittaja ja kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, Nina 2010. Hämeenlinnan perhetyöntekijöiden näkemyksiä ammatillisesta perhetyöstä. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Verkkodokumentti. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/23083/Virtanen_Niina.pdf?sequence=1>. Luettu 20.8.2014.

Vuori, Jaana – Nätkin, Ritva (toim.) 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.

Liite 1. Kyselylomake

Hyvinkään lastentarhaopettajien näkemyksiä varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön merkityksestä kasvatuskumppanuudelle

1. Miten ymmärrät käsitteen kasvatuskumppanuus? Kirjoita omin sanoin.

2. Kuinka tarpeellisena näet varhaiskasvatuksen perheohjauksen kasvatuskumppanuuden kannalta? Mieti oman työsi kannalta.

Erittäin tarpeellinen (1) Jonkin verran tarpeellinen (2) Tarpeellinen (3) Jonkin verran tarpeeton (4) Tarpeeton (5)

--	--	--	--	--

3. Miten varhaiskasvatuksen perheohjaaja on tukenut sinua kasvatuskumppanuudessa?

	Erittäin paljon (1)	Paljon (2)	Kohtalaisesti (3)	Vähän (4)	Ei lainkaan (5)
Työyhteisön tai - tiimin konsultaatio					
Tukena VASU- keskustelussa					
Suora työskentely perheiden kanssa (esim. kotikäynnit)					
Puhelinkonsultaatio					
Perheiden neuvon- ta, ohjaus ja tuki					
Lasten ja vanhem- pien ryhmät					
Huolen puheeksiot- tamisen tuki					
Avoimet teemaillat (vanhempainillat)					

4. Oletko saanut varhaiskasvatuksen perheohjaajalta muuta tukea kasvatuskumppanuuteen? Jos olet, kuvaile saamaasi tukea tässä. Muutoin voit siirtyä seuraavaan kysymykseen.

5. Miten varhaiskasvatuksen perheohjaaja voisi parhaiten tukea sinua kasvatuskumppanuudessa? Kirjoita omin sanoin.